

VISOKA ŠOLA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

VISOKA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo visokošolskega strokovnega študija
Program: Varstvo okolja

**Družbeno odgovorno podeželje in
sodelovanje socialnih podjetij
pri pridelavi hrane**

Mentor: dr. Marijan Pogačnik Kandidatka: Marija Domjan
Somentorica: Lenka Puh
Lektorica: Marjetka Bartol, prof. slov. in špan. jezika

Ljubljana, junij 2024

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju dr. Marijanu Pogačniku, ki me je s svojo vnemo in znanjem spodbujal pri izdelavi diplomske naloge.

Hvala tudi somentorici Lenki Puh, ki mi je omogočila sodelovanje pri projektu, pri katerem sem imela priložnost soustvarjati koncept vključevanja ranljivih skupin na trg dela.

Zahvaljujem se tudi lektorici Metki Bartol, ki je mojo diplomsko nalogo jezikovno in slovnično pregledala.

Posebej se želim zahvaliti sinu in hčeri, ki sta bila več kot potrpežljiva in razumevajoča v teh letih mojega študija.

IZJAVA

»Študentka Marija Domjan izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Marijana Pogačnika.«

Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.

Dne: _____

Podpis: _____

POVZETEK

Diplomsko delo je raziskalo kompleksne izzive, s katerimi se srečujejo kmetije, zlasti v zvezi z zavrženo hrano, družbeno odgovornostjo in vključevanjem ranljivih skupin na trg dela. S projektom je bilo ugotovljeno, da sta povezovanje kmetijskih dejavnosti z družbeno odgovornimi pristopi ter vključevanje ranljivih skupin ključni za trajnostne in inovativne rešitve. Ob tem je pomemben razvoj poslovnih sodelovalnih modelov med kmetijami, socialnimi podjetji in javnimi zavodi za vzpostavitev trajnostnih povezav, ki omogočajo razvoj novih dejavnosti na kmetiji ter vključevanje ranljivih skupin na trg dela.

Poleg tega je bila opažena potreba po individualnem svetovanju kmetijam glede zaposlovanja ranljivih skupin, kar je privedlo do vzpostavitve redne svetovalne službe. Nadaljnji razvoj projekta je usmerjen v promocijo rezultatov, širjenje podpornih okolij za vključevanje ranljivih skupin na trg dela ter standardizacijo znanja o vključevanju ranljivih skupin. Sodelovalni poslovni modeli ostajajo ključni za nadaljnji razvoj dejavnosti na področju pridelave hrane, še posebej fižola in drugih pridelkov.

Povezovanje kmetij, socialnih podjetij in javnih zavodov ter razvoj inovativnih rešitev predstavljata trajnostne korake v prihodnosti. Fižol je postal simbol povezovanja, ustvarjanja novih delovnih mest in trajnostnega razvoja. Model »Dobra pogostitev« se je izkazal za uspešno strategijo, ki povezuje kmetije, društva kmečkih žena in socialna podjetja ter spodbuja lokalno gospodarstvo.

Zaradi omejitev, ki jih je povzročila pandemija covid-19, projekt ni v celoti dosegel zastavljenih ciljev, vendar so bile kljub temu izvedene aktivnosti, ki dolgoročno lahko pozitivno vplivajo na kmetijski sektor. Pomemben poudarek zaključka je na uspešnosti projekta, ki kljub izzivom ni le preživel, ampak tudi dosegel nekatere zastavljene cilje, ob čemer raziskava izpostavlja potrebo po standardizaciji znanja z vključevanjem ranljivih skupin na trg dela, posebej v okviru dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.

KLJUČNE BESEDE

- zavržena hrana
- lokalna samooskrba
- fižol
- ranljive skupine
- socialna podjetja
- družbena odgovornost

ABSTRACT

The thesis explored the complex challenges faced by farms, particularly in relation to food waste, social responsibility and the inclusion of vulnerable groups in the labor market. Through the project, it was found that linking agricultural activities with socially responsible approaches and including vulnerable groups is the key to sustainable and innovative solutions. At the same time, it is important to develop collaborative business models between farms, social enterprises and public institutions to establish sustainable connections that enable the development of new activities on the farm and the inclusion of vulnerable groups into the labor market.

Additionally, the need for individual counseling for farms regarding the employment of vulnerable groups was observed, leading to the establishment of a regular advisory service. The further development of the project is directed towards promoting results, expanding support environments for the inclusion of vulnerable groups in the labor market, and standardizing knowledge about the inclusion of vulnerable groups. Collaborative business models remain key for the further development of activities in the field of food production, especially beans and other crops.

Connecting farms, social enterprises and public institutions and developing innovative solutions represent sustainable steps in the future. Beans have become a symbol of connection, job creation and sustainable development. The »Good Feast« model has proven to be a successful strategy that connects farms, rural women's associations, and social enterprises, promoting the local economy.

Despite the limitations due to the COVID-19 pandemic, the project did not fully achieve its set goals, but activities were nevertheless carried out that can have a positive impact on the agricultural sector in the long term. An important emphasis in the conclusion is on the project's success, which, despite the challenges, not only survived but also achieved some of the set goals, highlighting the need for standardizing knowledge on including vulnerable groups in the labor market, especially within the context of complementary activities on the farm.

KEYWORDS

- food waste
- local self-sufficiency
- beans
- vulnerable groups
- social enterprises
- social responsibility

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Predstavitev problema	1
1.2	Cilji naloge	1
1.3	Predstavitev okolja	2
1.4	Predpostavke in omejitve	3
1.5	Metode dela	4
2	PRIDELAVA FIŽOLA	5
2.1	Država nima jasnih ciljev	6
2.1.1	Visoki fižol v premeni	6
2.2	Pridelava fižola – SVET/EVROPA/EU/SLOVENIJA	6
2.3	Pridelava fižola v Sloveniji	10
2.3.1	Pridelava fižola v Savinjski dolini	11
2.3.2	Domače gojenje fižola	13
2.4	Hranljivost	15
2.5	Okoljski vpliv fižola	16
2.5.1	Možnost prehoda v ekološko pridelavo	17
2.6	Projekt TRUE	17
2.7	Projekt EIP	21
2.7.1	Projekt EIP: Zrnate stročnice – pridelava, predelava in uporaba	21
3	DRUŽBENO ODGOVORNO PODEŽELJE V SAVINJSKI DOLINI	25
3.1	Opis projekta	25
3.2	Socialno podjetništvo	27
3.3	Družbena odgovornost	27
3.3.1	Okoljski vidik	29
3.3.2	Družbeni vidik	30
4	EVALVACIJSKO POROČILO	31
4.1	Splošni cilji projekta	31
4.1.1	Dopolnilne dejavnosti	31
4.1.2	Lokalna samooskrba in kratke verige	33
4.1.3	Ekološka pridelava	34
4.1.4	Razmislek o zavrženi hrani	35
4.1.5	Družbena odgovornost	35
4.1.6	Ključni načrtovani rezultati projekta	36
4.2	Opis izvedenih aktivnosti za doseg ciljev	37
4.3	Doseženi merljivi rezultati projekta	41
4.3.1	Izvedba usposabljanj za nosilce in člane kmetije	41
4.3.2	Izvedba usposabljanj za osebe iz ranljivih skupin	42
4.3.3	Izvedba praktičnega usposabljanja na kmetiji	42
4.3.4	En končni proizvod za namen turistične promocije Savinjske doline	42
4.3.5	Predstavitev rezultatov projekta na vsaj enem dogodku	42
4.3.6	Predstavitev projekta na sejmu AGRA	42

4.3.7	Predstavitev projekta v okviru drugih izobraževanj.....	42
4.3.8	Organizacija vsaj enega dogodka na temo zavržene hrane	43
4.3.9	Občasna prisotnost na kmečki tržnici, prodaja na stojnici.....	43
4.4	Ocena primernosti uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta	43
4.5	Predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo	44
5	ZAKLJUČKI.....	45
5.1	Ocena učinkov.....	45
5.2	Pogoji za uvedbo.....	46
5.3	Možnosti nadaljnjega razvoja.....	46
6	LITERATURA IN VIRI.....	48
	PRILOGI.....	51

KAZALO SLIK

Slika 1: Fižol v zrnju	5
Slika 2: Savinjska dolina.....	11
Slika 3: Kmetijska zemljišča (Savinjska dolina) v uporabi	12
Slika 4: Statistične regije – kmetijska zemljišča v uporabi.....	12
Slika 5: pH-vrednost prsti za pridelavo fižola	13
Slika 6: Fižol.....	16
Slika 7: Maroška juha s čičerko in lečo z domačo bombeto	18
Slika 8: ETRI skupnost.....	19
Slika 9: Analiza trajnosti agroživilske verige stročnic	19
Slika 10: Prispevek projekta TRUE k izboljšanju kakovosti življenja ljudi in okolja ..	20
Slika 11: Pridelava stročnic v Evropi.....	20
Slika 12: Države udeleženke projekta TRUE	21
Slika 13: Logotip projekta eip – agri.....	22
Slika 14: Visoki fižol v premeni	22
Slika 15: Vrvce PLA v hmeljiščih.....	24

KAZALO TABEL

Slika 1: Fižol v zrnju	5
Slika 2: Savinjska dolina.....	11
Slika 3: Kmetijska zemljišča (Savinjska dolina) v uporabi	12
Slika 4: Statistične regije – kmetijska zemljišča v uporabi.....	12
Slika 5: pH-vrednost prsti za pridelavo fižola	13
Slika 6: Fižol.....	16
Slika 7: Maroška juha s čičerko in lečo z domačo bombeto	18
Slika 8: ETRI skupnost	19
Slika 9: Analiza trajnosti agroživilske verige stročnic	19
Slika 10: Prispevek projekta TRUE k izboljšanju kakovosti življenja ljudi in okolja ..	20
Slika 11: Pridelava stročnic v Evropi.....	20
Slika 12: Države udeleženke projekta TRUE	21
Slika 13: Logotip projekta eip – agri.....	22
Slika 14: Visoki fižol v premeni	22
Slika 15: Vrvce PLA v hmeljiščih.....	24

KAZALO GRAFOV

Slika 1: Fižol v zrnju	5
Slika 2: Savinjska dolina.....	11
Slika 3: Kmetijska zemljišča (Savinjska dolina) v uporabi	12
Slika 4: Statistične regije – kmetijska zemljišča v uporabi.....	12
Slika 5: pH-vrednost prsti za pridelavo fižola	13

Slika 6: Fižol.....	16
Slika 7: Maroška juha s čičerko in lečo z domačo bombeto	18
Slika 8: ETRI skupnost	19
Slika 9: Analiza trajnosti agroživilske verige stročnic	19
Slika 10: Prispevek projekta TRUE k izboljšanju kakovosti življenja ljudi in okolja ..	20
Slika 11: Pridelava stročnic v Evropi.....	20
Slika 12: Države udeleženske projekta TRUE	21
Slika 13: Logotip projekta eip – agri.....	22
Slika 14: Visoki fižol v premeni	22
Slika 15: Vrvice PLA v hmeljiščih.....	24

KRATICE IN AKRONIMI

so. p.	socialno podjetništvo
z. c.	zaposlitveni center
FAO	F ood and A griculture O rganization of the United Nations
UM FKBV	Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede
IHPS	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije
EIP	Evropsko partnerstvo za inovacije (European innovation partnership)
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MGRT	Ministrstvo za gospodarstvo turizem in šport
KZU	kmetijska zemljišča v uporabi
GSO	gensko spremenjeni organizmi
TRUE	T Ransition paths to s Uustainable legume based systems in E urope (Prehod v trajnostne vrednostne verige stročnic v Evropi)
GZS	Gospodarska zbornica Slovenije
EUROSTAT	Evropski statistični urad
FAOSTAT	The Food and Agriculture Organization Corporate Statistical Database
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije

1 UVOD

1.1 Predstavitev problema

Vsak dan odvržemo ogromne količine uporabne in užitne hrane; dnevno na poljih ostajajo velike količine neizkoriščenega pridelka. V svetovnem merilu se največji delež hrane zavrže ali ostane neizkoriščen prav pri sadju in zelenjavi ter korenovkah in gomoljnicah. Današnja odvisnost od hrane, ki se uvaža z drugega konca sveta, ima večinoma negativne lastnosti, ki pretežno vplivajo na lokalno pridelano hrano, saj ta pogosto ostaja neizkoriščena.

V raziskavi bomo predstavili vpliv socialnega podjetništva in njegove največje prednosti. Socialna podjetja lahko rešujejo težave neke družbene skupnosti, saj izhajajo iz nje, rastejo skupaj z ljudmi od samega začetka in tako pomagajo graditi vključujočo družbo in uvajajo spremembe po meri človeka. Ravno delovno vključevanje ranljivih skupin iz socialnih podjetij daje tem ljudem občutek koristnosti. Prav oni bi lahko bili dobrodošla pomoč na kmetijah.

V nalogi želimo predstaviti izvedbo in potek projekta *Fižolčkova pot (Družbeno odgovorno podeželje v Savinjski dolini)* in njegove izsledke ter ugotoviti, ali se lahko morebitne presežke pri pridelavi fižola koristno uporabi in iz njih ustvari sekundarne kulinarične proizvode.

Ob zaključku projekta bomo v nalogi predstavili evalvacijsko poročilo, s katerim bomo odgovorili na zastavljena vprašanja, in postavljene teze, ki so nas vodile skozi raziskavo, opravljeno za ta v projekt.

1.2 Cilji naloge

Namen diplomskega dela je ugotoviti količino pridelanega in morebitnega presežnega fižola (neprodanega) ter analizirati vzroke za ta morebitni presežni in neizkoriščeni pridelek. Namen raziskave je tako razširitev nabora možnih dejavnosti na kmetijah tudi pri dejavnostih v zvezi s socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost, ter izobraževanjem o okolju in hrani. S pomočjo projekta želimo predvsem predstaviti možnost vzpostavitve delujočega sistema sodelovanja med kmetijami, socialnim podjetjem in lokalno skupnostjo.

Cilj diplomskega dela je, da na podlagi rezultatov projekta ugotovimo, kakšna je pripravljenost pridelovalcev fižola za vzpostavitev sistema sodelovanja.

V nalogi bodo predstavljeni tudi okoljski vidiki in vplivi pridelovanja fižola na okolje.

S projektom želimo predstaviti možnosti zaposlitve za zainteresirane iskalce zaposlitve iz ranljivih skupin in ob tem:

- spodbujati zmanjševanje količin morebitnega neizkoriščenega pridelka in večanje družbene odgovornosti na omenjenem področju,
- preučiti in preizkusiti nove možnosti povezav kmetij s socialnimi podjetji,
- ugotoviti, ali so morda potrebne spremembe na področju zakonodaje, ki bi omogočile oz. olajšale sodelovanje med deležniki.

1.3 Predstavitev okolja

Zavod Vinetum, ki je član Etri skupnosti¹, deluje po merilih socialnega podjetništva kot neprofitna, socialno usmerjena organizacija. S svojim delovanjem krepi družbeno solidarnost in kohezijo, spodbuja sodelovanje ljudi, rešuje socialne, gospodarske, okoljske in druge težave. Ob tem zagotavlja ponudbo proizvodov in storitev, ki so v javnem interesu, saj razvija nove možnosti zaposlovanja in poklicno reintegracijo najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela (Etri skupnost, 2019).

Naziv:	Zavod Vinetum Slovenske gorice, zavod za razvoj trajnostnega turizma, Lenart so. p.
Naslov:	Nikova ulica 9, Lenart v Slovenskih goricah
Naslov 2:	Gornji trg 4, Ljubljana
Internet:	<u>Zavod Vinetum Archives Etri skupnost</u>
Davčna številka:	35693550
Zastopnik:	Puh Lenka, direktor
Skrajšani naziv:	Zavod Vinetum Slovenske gorice, Lenart so. p.
Matična številka:	7106564000
Šifra dejavnosti:	R91.030
Klasifikacija po SKIS:	Varstvo kulturne dediščine
Število zaposlenih:	1

Tabela 1: Zavod Vinetum
(Vir: Bizi.si, 2024)

---

¹ Etri skupnost – ustvarjanje vključujoče družbe in sprememb po meri človeka.

Poslanstvo Zavoda Vinetum:

S trajnostnim turizmom povezati lokalna okolja ter s fokusom na lokalni samooskrbi spodbuditi kratke oskrbovalne verige v kmetijstvu, spodbuditi družbo k odgovornemu družbenemu ravnanju (človek, rastlina, žival, okolje) in zgraditi modele povezovanja, sodelovanja, mreženja in vključevanja ranljivih skupin ljudi v procese lokalnega okolja.

Iz sheme Etri skupnosti je razvidno, da se Zavod Vinetum umešča med franšizne razvojne Etri izvajalce, skladno s prevladujočim poslanstvom Etri skupnosti ustvarjanja vključujoče družbe in sprememb po meri človeka. Zavod Vinetum prek medsektorskega povezovanja uvaja spremembe na področju okoljske in družbene trajnosti in s tem ustvarja nova delovna mesta za osebe iz ranljivih skupin. Ključni deležnik je podjetje Jazon d.o.o., ki Zavodu Vinetum omogoča podporo strokovnih služb (finance, računovodstvo, kadri, informatika in pravno-podporna služba) in v marketingu (odnosi z javnostmi). Znotraj Etri skupnosti delujejo tudi zaposlitveni centri, kjer so zaposlene osebe iz ranljivih skupin, ki pod ustreznim mentorstvom poskrbijo za operativno izvedbo storitev (Etri skupnost, 2019).

1.4 Predpostavke in omejitve

Naloga temelji na predpostavki, da so kmetje pripravljeni sodelovati z lokalno skupnostjo in socialnimi podjetji ter vključevati ranljive skupine med iskalci zaposlitve. Raziskava (zbiranje informacij, pogovori, srečanja ...) je zasnovana še na nekaterih drugih predpostavkah:

- Pri prebiranju in pripravi za trg kar nekaj fižola, ki je vsekakor užiten, zdrav, polno kaloričen in ravno tako okusen, vendar razpokan in na videz slabše kakovosti ne najde svojega kupca.
- Vključevanje ranljivih skupin iz socialnih podjetij je priložnost za pridelovalce hrane, da pridobijo prepotrebno delovno silo za delo na kmetijah.
- Pridelovalci hrane so pripravljeni in sprejemljivi za preizkušanje novih možnosti glede večanja družbene odgovornosti.

V delu, ki se nanaša na vključitev izsledkov projekta, bo naloga omejena s pridobivanjem ustreznih podatkov in verodostojnih odgovorov pridelovalcev fižola in drugih pridelkov.

1.5 Metode dela

Z deskriptivno (opisno) metodo bomo v nalogi opisali in predstavili znana dejstva in podali osebno razmišljanje s kritičnim odnosom do predstavljenega. Poleg deskriptivne metode bo naloga vključevala izsledke projekta in metodo raziskave javnega mnenja.

V nalogo bodo vključene predhodne raziskave (na globalni ravni), ki jih bomo primerjali z raziskavami, ki so potekale ali še potekajo v Sloveniji. Jedro naloge bo predstavitev sodelovanja in aktivnosti, ki so potekle med izvajanjem projekta »Družbeno odgovorno podeželje v Savinjski dolini – fižolčkova pot«. Rezultate projekta bomo predstavili v evalvacijskem poročilu.

2 PRIDELAVA FIŽOLA

Navadni fižol je v svetovnem merilu v prehrani med vsemi stročnicami na prvem mestu. Fižol je izjemnega pomena v vsakodnevni prehrani predvsem zaradi visoke vsebnosti beljakovin, ogljikovih hidratov ter pomembnih mineralov, vitaminov in polifenolov.

V oblikah, ki na naših jedilnikih prevladujejo v modernem času, se je v Evropo razširil iz Amerike, potem ko je na bogata polja fižola med svojimi raziskovanji prvi naletel sam Krištof Kolumb. Tudi pridelava fižola v naših krajih ima dolgo zgodovino. Ljudsko izročilo ga je zaradi njegove izjemne prehranske vsebnosti oklicalo za “meso ubogih” – seveda v časih, ko je bilo meso predrago, da bi se vsak dan znašlo na krožnikih navadnega prebivalstva (Fižol, nekdanj “meso ubogih”, danes naša najbolj priljubljena stročnica, 2019).

Svojo privlačnost za slovenskega pridelovalca je ohranil vse do danes, vendar daleč najbolj v samooskrbne namene, torej na področju domačega vrtnarjenja. Po oceni Kmetijskega inštituta Slovenije porabimo v Sloveniji približno štiri tisoč ton fižola v zrnju in okrog tristo ton stročjega fižola (Statistični urad RS, 2018).

Slika 1: Fižol v zrnju
(Vir: Delo in dom, 2013)

Za prehrano ljudi je najbolj razširjena pridelava suhega zrnja in uporaba celih zrn, včasih tudi zdrobljenih ali zmletih v moko, ki jo za kruh in pecivo mešamo z žitnimi mokami. Pred pripravo jedi zrnje namakamo, da nabrekne, odlivamo vodo in kuhamo do mehkega ali pa kupimo že kuhanega in industrijsko konzerviranega v pločevinkah, samega ali v že pripravljenih jedeh. Zrnate stročnice so se v zadnjih desetletjih uveljavile kot sestavina močnih krmil za različne vrste in kategorije domačih živali. Nekatere zrnate stročnice (soja, grah, bob, volčji bob) uporabljajo v živinoreji tudi kot

cele rastline, v obliki zelenja, sena, moke, briketov in silaže. Na njive in v krmišča se ponovno vračajo krmne mešanice zrnatih stročnic (Kocjan Ačko, 2016).

2.1 Država nima jasnih ciljev

Predlogi vladne politike o samooskrbi so splošno sestavljeni in cilji niso jasno definirani. Prav zaradi tega, ker vizije za kmetijstvo v prihodnosti niso jasno zasnovane, se kmetje verjetno oklepajo tradicije. Ogrinčeva je ugotovila, da lahko država s svojo politiko največ prispeva k razvoju podeželja in podpora kmetov z usmerjanjem v gojenje novih, predvsem za prebivalce koristnih kultur. »Najprej bi morala država postaviti jasne cilje za doseganje višje stopnje samooskrbe in jih tudi aktivno izpolnjevati,« je prepričana Ogrinčeva (Hmeljarji, začnite gojiti česen in fižol!, 2013).

2.1.1 Visoki fižol v premeni

Glede na donosnost in cenovno ugodnost so kmetje oziroma hmeljarji prešli na gojenje fižola. Visoki fižol je čedalje bolj pogost v premeni, saj hmeljarji izkoristijo žičnico, ki je ta čas v premeni. Fižol je priporočljiv v kolobarju na hmeljišču, ker v simbiozi z bakterijami akumulira v tleh veliko zračnega dušika.

V razmerah, ki morajo biti izpolnjene za uspešno strojno pobiranje fižola, gre najbrž iskati del razlogov, da se poskusi za večjo tržno pridelavo pri nas, tudi novejši, niso izšli. Ob spravilu je namreč potreben povsem suh pridelek, v času, ko dozoreva zrnje (avgusta), pa so pri nas lahko že padavinska obdobja – v nasprotju s stabilnejšim, suhim celinskim podnebjem v srednji Evropi, ob Sredozemlju in v Panonski nižini, kjer so močnejše evropske pridelovalke. Suha in vroča sredina poletja je poleg tega lahko razlog za prenehanje cvetenja ali odpadanje cvetov, kar pomeni izpad večine pridelka. Za strojno spravilo so namreč primerne predvsem nizke sorte fižola za zrnje, pri teh pa cveti cela rastlina hkrati. V nasprotju z nizkorastočimi sortami si v takšnih poletjih lahko obetamo nekaj pridelka pri visokih sortah, pri katerih se cvetovi razvijajo postopoma, te pa niso primerne za strojno obiranje. Od tod tudi precej višja cena domačega fižola, ki se v trgovini ob tuji konkurenci ne bi izšla. Manj rizična postopna rast je razlog, da je na slovenskih vrtovih od nekaj bolj priljubljen visoki fižol in da ta tip med domačimi sortami prevladuje (Gojenje fižola: Najbolj razširjena vrtnina, 2013).

2.2 Pridelava fižola – SVET/EVROPA/EU/SLOVENIJA

Glede na način pridelave in namen uporabe v prehrani FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) se fižol deli v dve osnovni skupini: fižol za zrnje (ang. *dry beans*) in stročji fižol (ang. *green beans*). Po podatkih FAO (zadnji dostopni podatki so za leto 2022) je bilo v svetovnem merilu na skoraj 37 milijonih hektarjev (36.792.490) pridelano nekaj več kot 28 milijonov ton (28.346.199) fižola za zrnje. Na

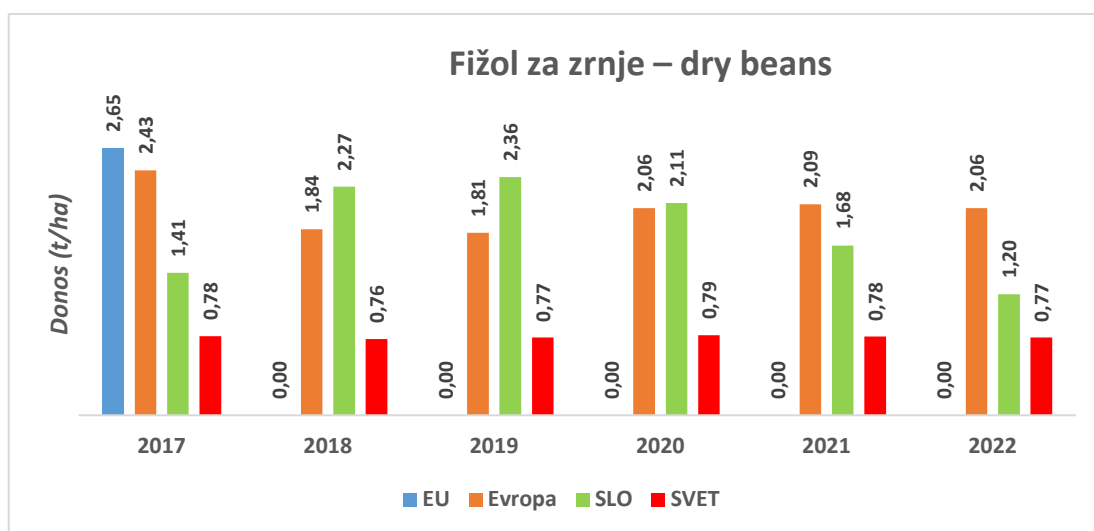

1,59 milijona hektarjev (1.594.034) je bilo pridelanih nekaj več kot 23 milijonov ton (23.340.916) stročjega fižola. Povprečni svetovni hektarski pridelki (donos na hektar) fižola za zrnje so v letu 2022 znašali 0,77 t/ha (7,70 dt/ha²) in stročjega fižola 14,64 t/ha (146,43 dt/ha). Države z razvitim in tehnološko naprednejšim kmetijstvom dosegajo bistveno višji hektarski pridelok kot kmetijsko manj razvite države.

Leto	Regija/država	Površina (ha)	Pridelek (t)	Hektarski pridelok donos (dt/ha)	Hektarski pridelok donos (t/ha)
2022	SVET fižol za zrnje (dry beans)	36.792.490	28.346.199	7,70	0,77
	SVET stročji fižol (green beans)	1.594.034	23.340.916	146,43	14,64

Tabela 2: Pridelava fižola na svetovni ravni v letu 2022

(Vir: FAOSTAT, 2024)

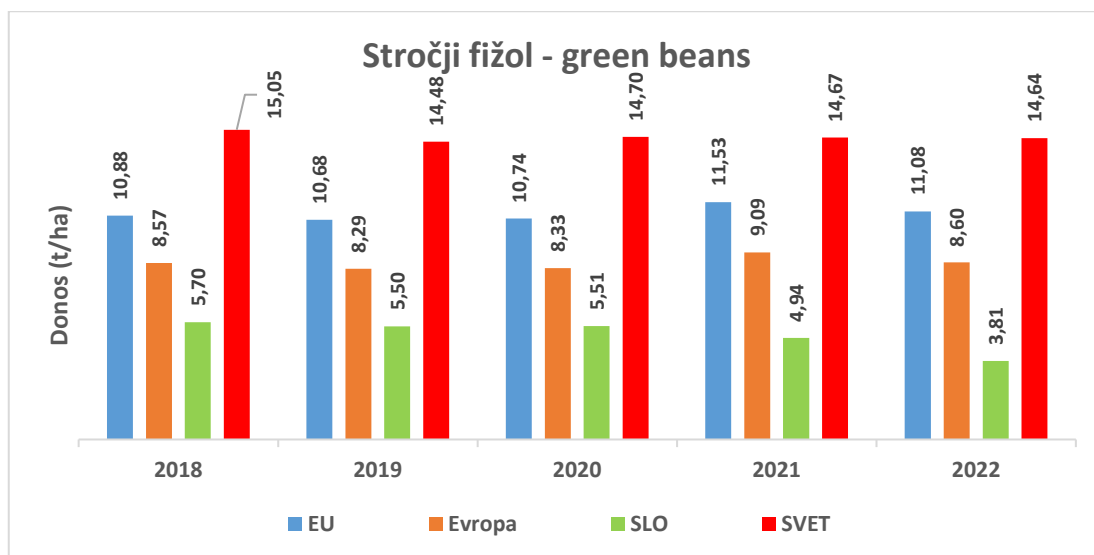
Graf 1: Donos (t/ha) fižola za zrnje

(Vir: FAOSTAT, 2024)

Za leta 2018, 2019, 2020, 2021 in 2022 FAO ne razpolaga s podatki glede donosa v Evropski uniji (EU) oz. ti podatki niso dostopni. Iz EuroStata je razvidno, da statistično združujejo podatke pridelanega boba in fižola v zrnju. Zaradi tega združevanja teh

² dt/ha – faktor preračunavanja med enoto »hg/ha« in »dt/ha« je 1000 (convert hectogram to metric decitonne – mass converter (unitjuggler.com)).

podatkov ne moremo primerjati z drugimi regijami. Podatki za pridelani stročji fižol pa so primerljivi s podatki FaoStata ([Database – Eurostat \(europa.eu\)](https://www.eurostat.europa.eu)).

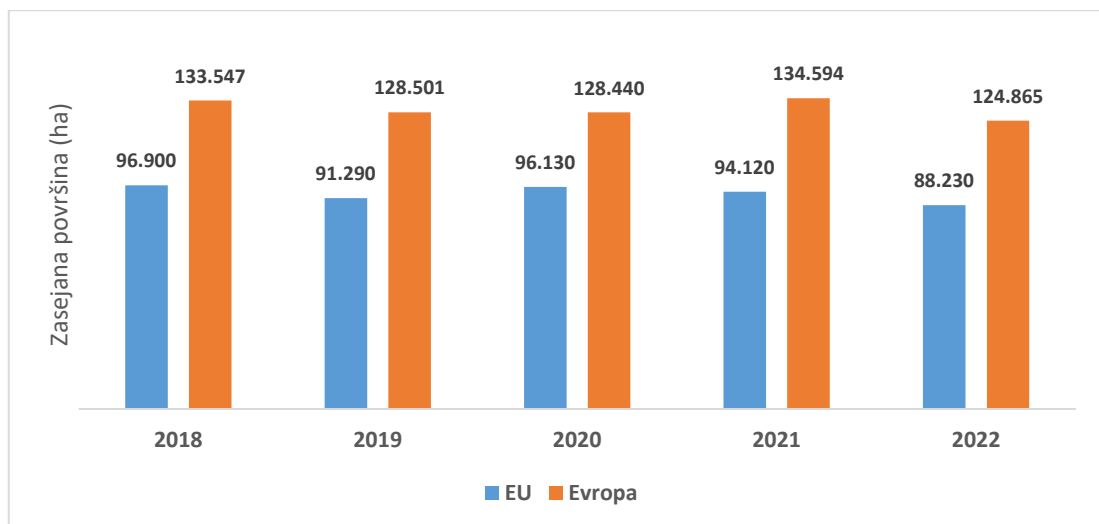
Graf 2: Donos (t/ha) stročjega fižola
(Vir: FAOSTAT, 2024)

Leto	Regija/država	Površina (ha)	Pridelek (t)	Hektarski pridelek donos (dt/ha)	Hektarski pridelek donos (t/ha)
2017	EVROPA fižol za zrnje (dry beans)	419.036	1.018.535	24,31	2,43
2018		206.579	380.964	18,44	1,84
2019		204.646	370.752	18,12	1,81
2020		188.520	387.596	20,56	2,06
2021		194.130	406.482	20,94	2,09
2022		191.068	392.797	20,56	2,06
2017	EVROPA stročji fižol (green beans)	106.889	816.918	76,43	7,64
2018		133.547	1.144.546	85,70	8,57
2019		128.501	1.065.012	82,88	8,29
2020		128.440	1.069.980	83,31	8,33
2021		134.594	1.223.173	90,88	9,09
2022		124.865	1.073.918	86,01	8,60

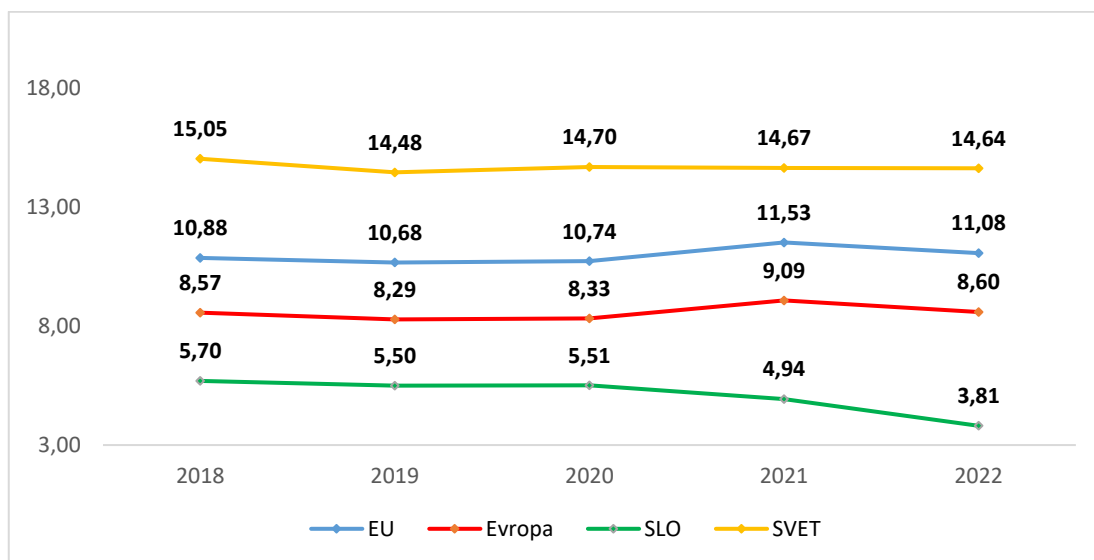
Tabela 3: Pridelava fižola v Evropi od 2017 do 2022
(Vir: FAOSTAT, 2024)

Leto	Regija/država	Površina (ha)	Pridelek (t)	Hektarski pridelek donos (dt/ha)	Hektarski pridelek donos (t/ha)
2017	EU fižol za zrnje (dry beans)	202.182	536.421	26,53	2,65
2018		ni podatka	ni podatka	ni podatka	ni podatka
2019		ni podatka	ni podatka	ni podatka	ni podatka
2020		ni podatka	ni podatka	ni podatka	ni podatka
2021		ni podatka	ni podatka	ni podatka	ni podatka
2022		ni podatka	ni podatka	ni podatka	ni podatka
Leto	Regija/država	Površina (ha)	Pridelek (t)	Hektarski pridelek donos (dt/ha)	Hektarski pridelek donos (t/ha)
2017	EU stročji fižol (green beans)	69.439	731.736	105,38	10,54
2018		96.900	1.054.170	108,79	10,88
2019		91.290	975.160	106,82	10,68
2020		96.130	1.032.360	107,39	10,74
2021		94.120	1.084.920	115,27	11,53
2022		88.230	977.790	110,82	11,08

Tabela 4: Pridelava fižola v EU od 2017 do 2022
(Vir: FAOSTAT, 2024)

Graf 3: Zasejane površine (ha) stročjega fižola; primerjava EU : Evropa
(Vir: FAOSTAT, 2024)

Graf 4: Donos stročjega fižola (t/ha)
(Vir: FAOSTAT, 2024)

2.3 Pridelava fižola v Sloveniji

Dejansko je težko priti do povsem točnih statističnih podatkov, saj je zelo majhen delež vsega pri nas pridelanega fižola pridelan za neposredne tržne namene. Večino ga pridelajo ljudje sami zase na domačih vrtičkih. Ob tem je dobro poznati osnovne zahteve glede pH-vrednosti prsti.

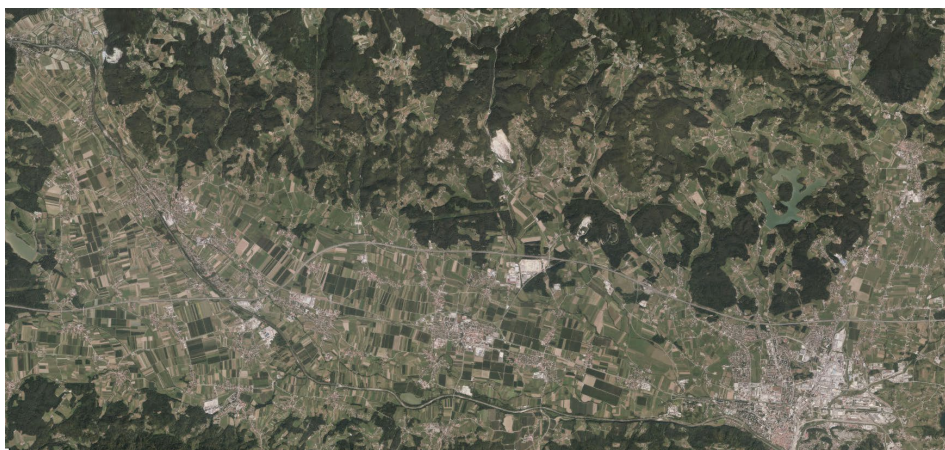
Po zadnjih dostopnih podatkih SiStata (Statističnega urada RS) smo v Sloveniji leta 2022 na 387 ha zasejanih površin pridelali 465 ton fižola za zrnje. Istega leta smo na 370 ha zasejanih površin pridelali 1410 ton stročjega fižola.

Če se malo sprehodite naokrog, boste gotovo pritrdili: redka sta malo večja slovenska vrt in njiva, na katerih ne najdemo vsaj nekaj prekel (Fižol, nekdanj "meso ubogih", danes naša najbolj priljubljena stročnica, 2019). »V Sloveniji poznamo celo vrsto starih sort in populacij fižola, ki imajo pri nas zelo dolgo tradicijo gojenja in jih zato lahko pojmujejo kot naše avtohtone sorte. Genska banka kmetijskih rastlin na Kmetijskem inštitutu Slovenije, ki deluje v okviru Slovenske rastlinske genske banke, med drugim hrani več kot tisoč različnih akcesij/vzorcev fižola, zbranega v zadnjih dvajsetih letih na celotnem ozemlju Slovenije,« pojasnjuje Vladimir Meglič. Z zbiranjem avtohtonega fižola v Sloveniji je prvi začel Janez Zaplotnik že leta 1937, opisal je morfološke in fenološke lastnosti 287 genskih virov (Zaplotnik, 1952). Zbiranje je v letu 1965 nadaljevala Silva Avšič, ki je zbrala 1507 genskih virov fižola. Zbirka je bila osnova za žlahtniteljsko delo, katerega rezultat so štiri slovenske sorte fižola, ki jih pridelujemo še danes: jabelski pisanec, jabelski stročnik, klemen in zorin.

Slovcem dobro znani so češnjevci (skupina nizkih in visokih sort z različno izraženimi rdečkastimi lisami) in liščki (pol zrna belega, pol bodisi rdeče, rumene, rjave ali črne barve), ki slovijo po svoji zunanji lepoti. Med najbolj znanimi lahko naštejemo popularnega ribničana iz okolice Ribnice pa sivčka (popularno ime za sorto je semenarna 22), ki ga ljudje radi uporabljajo zaradi krajšega kuhanja. Vsaka izmed teh starih sort še toliko bolj pridobi vrednost, če se zanjo malo bolj zavzame lokalna skupnost. Ceno na tržnici pa lahko še dodatno dvigne tudi ustno izročilo (Fižol, nekdanj "meso ubogih", danes naša najbolj priljubljena stročnica, 2019).

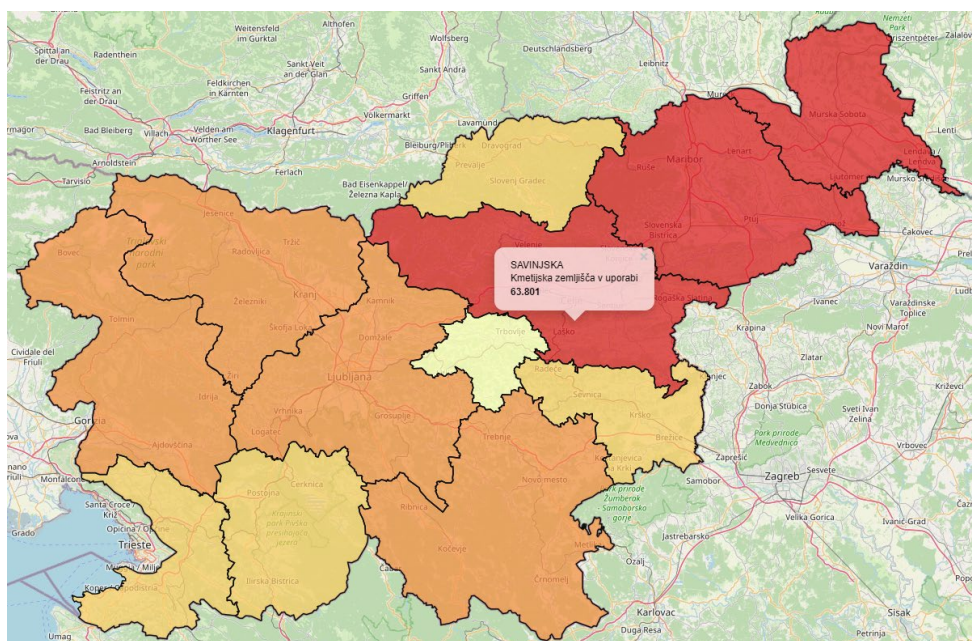
2.3.1 Pridelava fižola v Savinjski dolini

S prikazom sodelovanja in aktivnosti poteka izvajanja projekta »Družbeno odgovorno podeželje v Savinjski dolini – fižolčkova pot« želimo predstaviti Savinjsko statistično regijo, ki je tretja po velikosti glede uporabe kmetijskih zemljišč med slovenskimi statističnimi regijami (sliki 3 in 4).

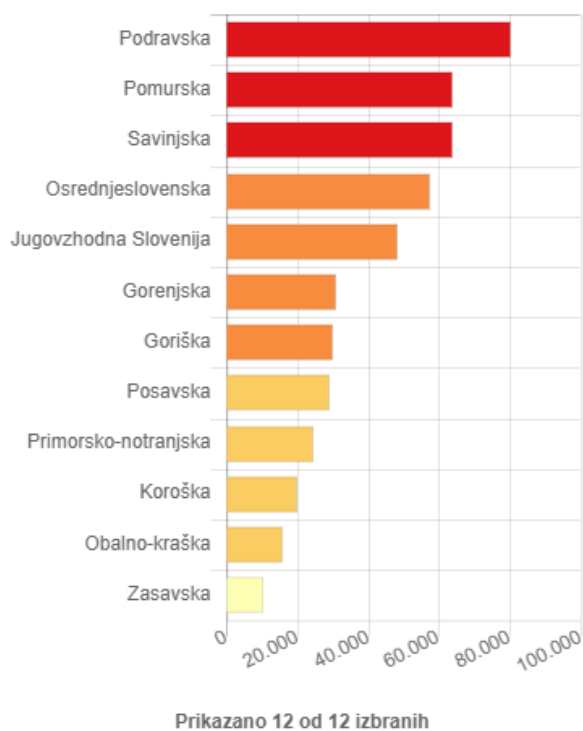

Slika 2: Savinjska dolina
(Vir: GIS ARSO, 2017–2019)

Kljub relativno veliki površini se število kmetijskih gospodarstev vse od leta 2007 zmanjšuje (tabela 5). Enako velja tudi za površino kmetijskih zemljišč. Pri vsem tem je spodbudno to, da se v zadnjih desetih letih ohranjajo površine kmetijskih zemljišč, ki so namenjene trajnim nasadom (tabela 5).

Slika 3: Kmetijska zemljišča (Savinjska dolina) v uporabi
(Vir: Stage – prostorska poizvedba, 2024; gis.stat.si)

Slika 4: Statistične regije – kmetijska zemljišča v uporabi
(Vir: Stage – prostorska poizvedba, 2024; gis.stat.si)

	Kmetijska zemljišča v uporabi (v ha)	Število kmetijskih gospodarstev	Ekonomska velikost (0 v 1000 €)	Število kmetijskih gospodarstev s trajnimi nasadi	Površina trajnih nasadov (v ha)
2007	67.810	11.445	135.972	5.646	2.741
2010	67.297	11.434	138.279	5.059	2.554
2013	65.654	10.956	156.288	5.947	2.823
2016	63.664	10.274	160.133	5.617	2.881

Tabela 5: Kmetijska gospodarstva v Savinjski dolini
(Vir: SiStat, 2024)

2.3.2 Domače gojenje fižola

Pomlad je čas setve fižola. Čeprav ni izbirčen glede tal, fižolu na splošno najbolj prijajo srednje težka založna tla, vendar naj bo zemlja dobro obdelana in rahla. Ob tem pa je treba vedeti, da gre za metuljnico, ki s pomočjo bakterij na koreninah sama veže dušik iz zraka, s čimer obogati zemljo za naslednje posevke, zato ga ob obiranju ne pulimo, temveč odrežemo pri tleh. Na istem mestu fižol ne sme rasti več kot dve leti zapored. Ker njegove korenine zemljo obogatijo z dušikom, je fižol izjemno pomemben strateški del vsakega resnega samooskrbnega vrtničarskega kolobarja. Nasploh dobro raste v družbi s paradižnikom, kumarami, zeljem, kolerabico, rdečo peso, zeleno in kapucinko (Fižol, nekdanj "meso ubogih", danes naša najbolj priljubljena stročnica, 2019).

Vrtnina	pH	vrtnina	pH
endivija, grah, brstični ohrovt, drobnjak, zelena, šparglji, zelje	6 - 7	blitva, melone, petršilj, por, česen	6 - 8
korenček, črni koren, hren	6 - 7,5		
cikorija	5 - 6,5	solata	5,5 - 7,5
fižol, kolerabica, bučke, špinača, paradižnik, redkvice, redkev, rabarbara	5,5 - 7	belo zelje, ohrovt, čebula, motovilec, cvetača, rdeča pesa, rdeče zelje	6,5 - 7,5

Slika 5: pH-vrednost prsti za pridelavo fižola
(Vir: Bavec, Tehnike pridelovanja zelenjadnic)

Strokovnjaki vrtničarjem polagajo na srce, naj zraven njega posadijo šetraj, saj ga bo ta začimba varovala pred napadi uši. Fižol obiramo praviloma sproti, pri čemer pa moramo biti previdni, da ne ranimo rastline.

Fižola za zrnje smo po podatkih Statističnega urada RS v letu 2019 pridelali 1499 ton (tabela 8), kar je za 67 % več od letine v letu 2017, ki je bila slaba. Na hektar smo ga pridelali v povprečju 2,4 tone. V letu zadnjih dostopnih podatkov (2022) je zadeva popolnoma drugačna. Zasejanih je bilo za 39 % manj kmetijskih površin kot leta 2019 in posledično pridelanih kar za 69 % manj ton fižola v zrnju. Statistični podatki kažejo, da se pridelek iz leta v leto zmanjšuje, čeprav se fižol vzgaja na enakih površinah.

	2007	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Stročnice za suho zrnje (ha)</i>	2337	1306	1077	1029	738	749	733

*Tabela 6: Kmetijska zemljišča v uporabi – stročnice za suho zrnje
(Vir: SiStat, 2024)*

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Površina (ha)</i>	634	634	634	634	387	387	387
<i>Pridelek – skupaj (t)</i>	1220	896	1437	1499	815	652	465
<i>Pridelek na ha (t/ha)</i>	1,9	1,4	2,3	2,4	2,1	1,7	1,2

*Tabela 7: Pridelava fižola za zrnje
(Vir: SiStat, 2024)*

<i>Leto</i>	<i>Regija/država</i>	<i>Površina (ha)</i>	<i>Pridelek (t)</i>	<i>Hektarski pridelek donos (dt/ha)</i>	<i>Hektarski pridelek donos (t/ha)</i>
2016		634	1.219	19,23	1,9
2017	<i>Slovenija fižol za zrnje (dry beans)</i>	634	896	14,13	1,4
2018		634	1.437	22,67	2,3
2019		634	1.499	23,64	2,4
2020		387	815	21,06	2,1
2021		387	652	16,85	1,68
2022		387	465	12,02	1,2

*Tabela 8: Pridelava fižola za zrnje v Sloveniji od 2016 do 2022
(Vir: FAOSTAT in SiStat, 2024)*

Leto	Regija/država	Površina (ha)	Pridelek (t)	Hektarski pridelek donos (dt/ha)	Hektarski pridelek donos (t/ha)
2016		534	3.180	59,55	5,96
2017	Slovenija stročji fižol (green beans)	522	2.443	46,80	4,68
2018		500	2.850	57,00	5,7
2019		360	1.980	55,00	5,5
2020		410	2.260	55,12	5,51
2021		340	1.680	49,41	4,94
2022		370	1.410	38,11	3,81

Tabela 9: Pridelava stročjega fižola v Sloveniji od 2016 do 2022

(Vir: FAOSTAT in SiStat, 2024)

2.4 Hranljivost

Slovenija je tradicionalna neto uvoznica hrane, še posebej rastlinske, med katere spadajo tudi zrnate stročnice. Stročnice so kmetijske rastline, ki se jih zaradi užitnih delov in plodov uporablja za prehrano ljudi in živali že tisočletja. Seme oz. zrnje stročnic je bogat vir beljakovin in ogljikovih hidratov. Zaradi sposobnosti vezave dušika iz ozračja s pomočjo simbiotskih bakterij na koreninah so stročnice pomemben del kolobarja. Po spravilu ali žetvi pridelka ostanejo v zemlji rastlinski ostanki, ki predstavljajo bogat vir dušika za naslednje posevke (Meglič, Sinkovič, Pipan, & Sinkovič, 2018).

Stročnic poznamo zelo veliko, a nesporni kralj slovenske porabe je vedno bil in ostaja fižol. Med stročnice sodijo tudi leča, grah, bob in čičerka. Njihov pomen v svetovni prehrani je zelo velik, saj omogočajo preživetje številnim prebivalcem. Predstavljajo namreč pomemben vir beljakovin. Glavna razlika med stročnicami in zelenjavo pa je v tem, da se zelenjavo žanje pred zrelostjo, stročnice pa se prideluje izključno za zrnje. Zanimivo je, da sta stročji fižol in stročji grah torej predstavnika zelenjave; fižol, leča in grah pa so stročnice. Fižol nasploh velja za eno od gojenih vrst, ki so človeški rasi ob njenem dvigu in razmahu ob strani stale najdlje (Fižol, nekdanj "meso ubogih", danes naša najbolj priljubljena stročnica, 2019).

Fižol so v preteklosti imeli za »meso ubogih«, danes pa je zaradi prehranske vrednosti in prijetnega okusa nenadomestljiva zelenjava. Vsebuje malo maščob, je pomemben vir vitaminov (iz skupine B) in najcenejši vir beljakovin. Navadni fižol (*Phaseolus vulgaris* L.) je zaradi svoje prehranske vrednosti in zdravih učinkovin najpomembnejša stročnica v prehrani ljudi.

Za zaključek kratke predstavitve tega izjemnega živila moramo navesti tudi nekaj besed v opozorilo. V surovi obliki namreč mnoge vrste fižola vsebujejo lektine –

škodljive snovi, ki jih nevtraliziramo šele s kuhanjem – fižol je zato treba kuhati vsaj deset minut, saj je premalo kuhan do našega organizma lahko še bolj neprijazen kot povsem surov.

Slika 6: Fižol

(Vir: Naša super hrana, 2019)

Slovinci smo ga začeli gojiti v 17. stoletju, dobili naj bi ga iz Italije in Avstrije. Na Slovenskem je bila pridelava fižola pred vojno bolj za lastne potrebe, saj je bilo kar nekaj razširjenih sort in populacij, katerih rodnost pa ni bila zadovoljiva. Po drugi svetovni vojni so se razmere pomembno spremenile, ker je prihajalo novo obdobje, ko se je Slovenija z zelo veliko naglico industrializirala. Tako se je pridelovanje fižola samo še zmanjševalo. Vzroki so zlasti v pomanjkanju delovne sile in visokih pridelovalnih stroških. Pridelovanje visokih sort fižola zahteva več dela in pripomočkov, prav tako sta strojna oskrba in obiranje skoraj nemogoča. V primerjavi z nizkim fižolom se je visoki fižol prideloval bolj za lastne potrebe (Košenina, 2012).

2.5 Okoljski vpliv fižola

Eden ključnih okoljskih vidikov pri pridelavi fižola je raba vode, saj potrebnih količin ne moremo pridobiti samo iz padavin. Zaradi tega smo prisiljeni obdelovalne površine namakati. Dodatni vpliv na okolje se pojavi, če v bližini obdelovalnih površin nimamo zadostne količine »namakalne« vode oziroma je njen vir pod nivojem obdelovalnih površin. V takšnih primerih moramo uporabiti enega od osnovnih energentov, torej elektriko, ki poganja črpalke. S proizvodnjo električne energije pa posredno obremenjujemo tudi okolje.

Za dobre pridelke mora biti v tleh vedno na razpolago med 70 % in 90 % poljske kapacitete za vodo. Če vlažnost tal pade pod 60 % kapacitete tal za vodo, odpadejo

cvetovi in mlado stročje. Visoke temperature in suh zrak so vzrok za preveliko razmnožitev navadne fižolove pršice, ki jo zaradi nepoznavanja imenujejo rja. Povprečno na dan lahko izgubimo od 0 do 6 l vode iz kvadratnega metra površine. Za določanje primerne vlage v tleh je v pomoč tudi tenziometer.

Potreba po vodi je torej odvisna od intenzivnosti rasti, v začetni fazi so potrebe manjše, čeprav je potrebno dovolj vlage že za samo kaljenje, v nasprotnem se deformirajo generativni deli kalečega zrna, kar vpliva na manjši nastavek cvetov. Zalivamo, če so takrat visoke temperature in je veliko vetra, ki izsuši vrhno plast. Drugi vzrok za večjo potrebo po vodi pa so ugodne razmere za transpiracijo skozi listne pore, to so visoke temperature, vetrovi, nizka zračna vlaga ... Ponoči, ko so listne pore zaprte, je tudi transpiracija minimalna, poveča se takoj zjutraj, ko se zračna vlaga zniža, poviša pa se temperatura in okrepijo vetrovi (Tehnološka navodila za pridelavo fižola, 2018).

2.5.1 Možnost prehoda v ekološko pridelavo

V ekološki pridelavi priporočajo uporabo PlanTonica 2–4-krat v rastni dobi v odmerku 4 l/ha. Rastline, tretirane s PlanTonicom, so odpornejše proti negativnim dejavnikom okolja ter se odzivajo z vidnim zmanjšanjem pojava bolezni, manjšo dovzetnostjo za škodljivce in izboljšano toleranco za neugodne rastne razmere.

2.6 Projekt TRUE

Projekt TRUE (TRansition paths to sUustainable legume based systems in Europe) je bil vključen v razvoj evropskih trajnostnih strategij proizvodnje in uporabe rastlinskih beljakovin iz stročnic. Povečanje pridelave stročnic bi zmanjšalo porabo neobnovljivih energijskih virov za proizvodnjo mineralnih dušičnih gnojil, izboljšalo raznovrstnost poljščin in povečalo njihovo uporabo v prehrani ljudi in krmi za živali. Projekt TRUE je izhajal iz enega od evropskih programov, in sicer EU Program: Horizon 2020.

- Razpis: SFS-26-2016 (Legumes – transition paths to sustainable legume-based farming systems and agri-feed and food chains)
- Konzorcij: 24 raziskovalnih in gospodarskih organizacij
- Struktura: 9 medsebojno povezanih delovnih paketov, 24 študij primerov z več kot 10 različnimi vrstami stročnic v sektorju živil in krme iz vse Evrope
- Koordinator projekta: dr. Pietro Iannetta, James Hutton Institute, Scotland, UK, email: true@hutton.ac.uk
- Trajanje: 1. 4. 2017–31. 3. 2021 (48 mesecev)

Osnovni cilji projekta TRUE:

- poiskati »poti prehoda« v povečanje trajnostne pridelave stročnic in potrošnje po vsej Evropi;
- vključiti celotno vrednostno verigo krme in hrane, ki temelji na stročnicah;
- razviti inovativne izdelke iz stročnic ter nove pridelovalne in proizvodnje prakse (poseben poudarek na hrani);
- razviti orodje za podporo odločanja deležnikov vrednostne verige glede:
  - izpolnjevanja pogojev trajnosti njihovega dela in pridelkov/izdelkov,
  - izbire ukrepov za izboljšanje trajnosti njihovega dela in pridelkov/izdelkov.

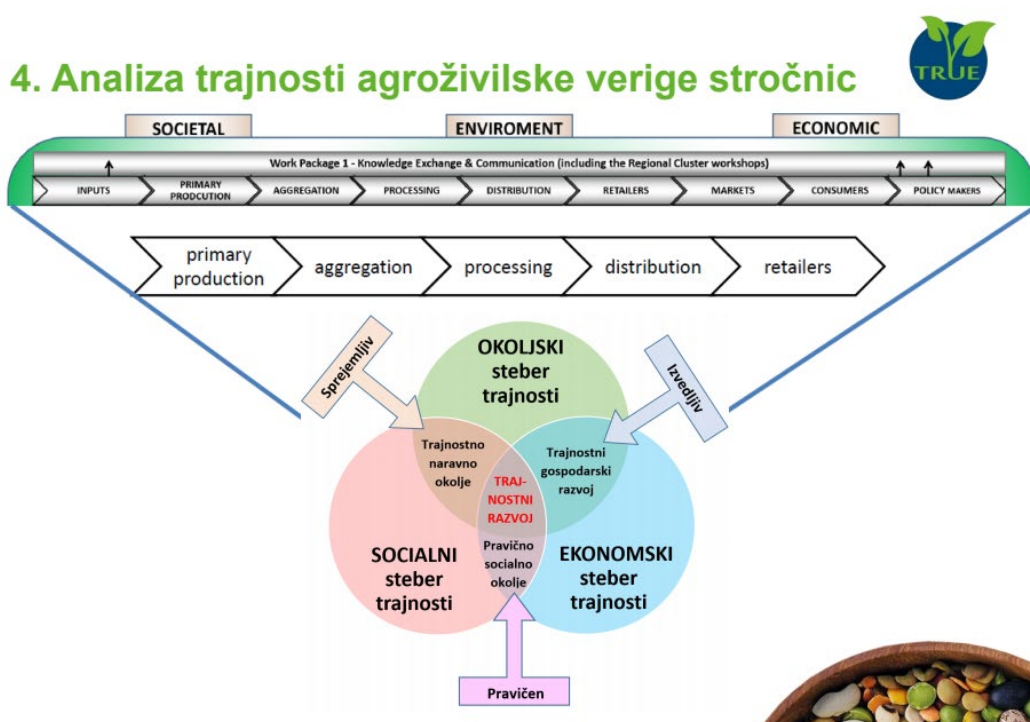
Pomemben cilj projekta TRUE je tudi, da oceni, kakšne so okoljske, socialne in ekonomske koristi vključevanja stročnic v oskrbovalne verige, s tem pa tudi ugotovi, kako uvajanje stročnic pripomore k izpolnjevanju ključnih ciljev trajnostnega razvoja (Sodelovanje na delavnici, Trajnost oskrbovalnih verig s stročnicami..., 2019).

Slika 7: Maroška juha s čičerko in lečo z domačo bombeto
(Vir: ETRI, 2019)

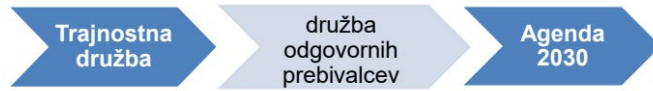

Slika 8: ETRI skupnost
(Vir: ETRI, 2019)

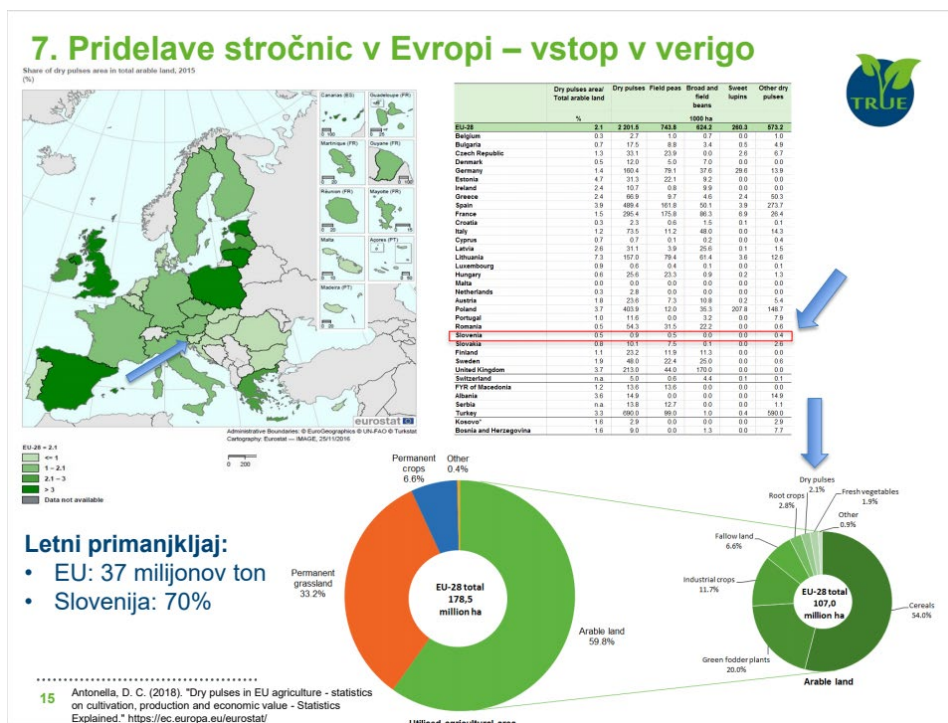

Slika 9: Analiza trajnosti agroživilske verige stročnic
(Vir: GZS, 2018)

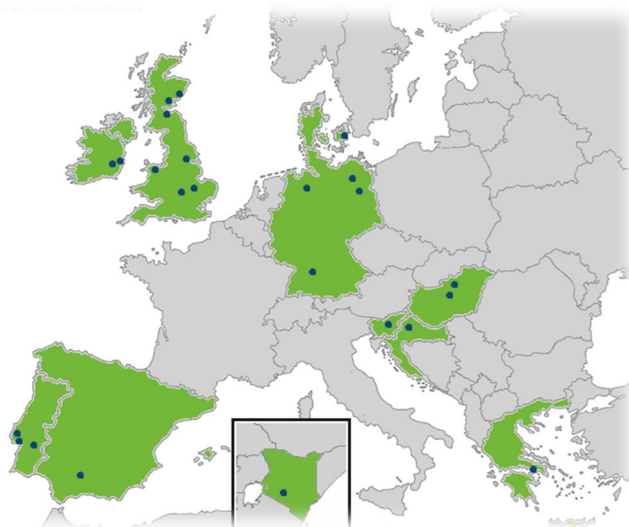
5. Prispevek projekta k izboljšanju kvalitete življenja ljudi in okolja

Slika 10: Prispevek projekta TRUE k izboljšanju kakovosti življenja ljudi in okolja (Vir: GZS, 2018)

Slika 11: Pridelava stročnic v Evropi (Vir: GZS, 2018)

*Slika 12: Države udeleženske projekta TRUE
(Vir: TRUE, 2020)*

2.7 Projekt EIP

Evropsko partnerstvo za inovacije (EIP) je nov koncept evropske politike za spodbujanje inovativnosti in učinkovitejšega povezovanja med raziskavami in inovativnostjo z namenom hitrejšega pridobivanja uporabnih rešitev. V sklopu »inovativne Unije« je bilo vzpostavljenih pet evropskih inovacijskih partnerstev. Eno izmed njih je tudi Evropsko partnerstvo za inovacije na področju kmetijske produktivnosti in trajnosti (EIP-AGRI). Glavni namen EIP-AGRI je spodbujati konkurenčno in trajnostno kmetijstvo ter prispevati k zagotavljanju stabilne pridelave hrane, krme in biomaterialov, trajnostnemu upravljanju naravnih virov, od katerih sta odvisna tako kmetijstvo kot gozdarstvo, in sožitje z okoljem.

2.7.1 Projekt EIP: Zrnate stročnice – pridelava, predelava in uporaba

Na območju Slovenije imamo relativno veliko površin s hmeljem. Pridelovalci hmelja premeno velikokrat izkoristijo za vključevanje visokega fižola v obdobje po preoranju starega nasada hmelja in pred sajenjem novega, saj se pri tem izkoristi obstoječa žičnica, obenem pa fižol sivček dosega na trgu dobro ceno, visoki fižol pa kot druge stročnice zelo pozitivno vpliva na izboljševanje oziroma ohranjanje rodovitnosti tal. S tem hmeljarji pridobijo dobro osnovo za naslednji nasad hmelja, ki omogoča njegove stabilne pridelke, obenem pa je pridelava visokega fižola finančno zanimiva.

V času premene je namreč čas, da izboljšamo fizikalno-kemijske lastnosti tal in v čim večji meri odpravimo morebitne pomanjkljivosti. S primernim vrstenjem rastlinskih vrst, ki dajejo obilico organske mase za podor ter potrebujejo dobro obdelavo, je mogoče izboljšati strukturo tal, povečati delež humusa v tleh, izboljšati kapaciteto tal

za zrak in vodo, pa tudi zmanjšati zbitost tal. Prav zato so za premeno v hmeljišču najboljša žita in enoletne metuljnice.

IHPS, Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije, sodeluje kot partner v projektu EIP: Zrnate stročnice – pridelava, predelava in uporaba.

Slika 13: Logotip projekta eip – agri
(Vir: FKBV UM, 2020)

Cilj projekta je med drugimi tudi na podlagi uvajanja novih praks uvesti tehnologijo za pridelovanja soje in drugih zrnatih stročnic za različne sisteme pridelave ter s tem ustvariti pogoje za tržno uspešno proizvodnjo. Vodilni partner pri projektu je Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede v Mariboru. Projekt je trajal tri leta (2019–2021). IHPS je v okviru projekta vodil tematiko pridelave visokega fižola v žičnicah hmeljišč v premeni. Projektne dejavnosti so vplivale na zagotavljanje pogojev večje samooskrbe in s tem pomembno prispevale k zmanjšanju uvoza beljakovinske krme in hrane za ljudi.

Slika 14: Visoki fižol v premeni
(Vir: IHPS, 2020)

K ciljem spadata tudi zasledovanje in priprava strokovnih podlag za doseganje ciljev skupne evropske kmetijske politike in osnutka Agende združenja podonavske soje z naslovom The European Protein Transition, ki za naslednje obdobje predvideva bistveno zmanjšanje odvisnosti od uvoza beljakovinskih rastlin z neevropskih trgov. Z uvajanjem novih tehnologij, razvojem prototipa za toplotno obdelavo zrnatih stročnic na KMG, optimalizacijo krmnih obrokov z zrnatimi stročnicami ter možnih novih proizvodov v humani prehrani, ki bi bili primerni za slovenski trg, ter z zagotavljanjem kakovosti pridelkov s certificirano proizvodnjo ustvarjamo možnosti za doseganje strateških ciljev, zapisanih v dokumentih MKGP.

S širjenjem znanja o stročnicah v prehrani in tehnoloških postopkih na kmetijah nastajajo nove priložnosti za povečanje dohodka z novimi končnimi proizvodi visoke kakovosti (ekološki proizvodi, proizvodi brez GSO), kar prinaša podlage za večji dohodek in zaposljivost na kmetijah (EIP Zrnate stročnice-pridelava, predelava in uporaba, 2020).

IHPS je v okviru projekta EIP vodil temo dodelave tehnologije pridelave visokega fižola v hmeljiščih v premeni. V demonstracijskem poskusu, ki se je izvajal na KG Leskošek, pridelujejo visoki fižol z zmanjšanim odmerkom mineralnega dušika in uvajajo inokulacije semena visokega fižola pred setvijo. Cilj dela projekta je izboljšati način pridelave visokega fižola na področju gnojenja, in sicer vpeljati manjše obroke dušika, ki bodo omogočali razvoj simbiotskih bakterij v tleh in obenem enako bogate pridelke, ter prikazati pomen inokulacije semena fižola neposredno pred setvijo. S tem kmetje prihranijo pri nakupu gnojila, obenem pa varujejo okolje z manjšimi vnosi mineralnega dušikovega gnojila.

Cilj tega dela projekta je tudi nadomestiti polipropilensko vrvico v pridelavi visokega fižola v hmeljiščih z vrvico, narejeno iz polimerov naravnih snovi (koruznega škroba) – PLA, ki pri kompostiranju razpade na naravne snovi, ne obremenjuje okolja in se v okolju ne kopiči. Polipropilenske vrvice povzročajo v okolju resne težave, prav tako kot tudi vsa druga plastika, ki jo v sodobni družbi pretirano uporabljamo za najrazličnejše izdelke, saj je material zelo prijeten za uporabo z vrsto izrednih lastnosti, vendar po drugi strani zelo okoljsko sporen. Vrvica PLA je biorazgradljiva in se pri kompostiranju razgradi na naravne elemente/snovi.

Slika 15: Vrvice PLA v hmeljiščih
(Vir: IHPS, 2020)

S tem je omogočena trajnostna pridelava visokega fižola, ki ne obremenjuje okolja in obenem ne povzroča težav pri poznejši obdelavi tal, saj se PLA vrvica ne kopiči v tleh, s čimer tudi težava navijanja vrvice na strojne dele odpade. Torej gre tudi za manjšo porabo časa za poznejšo obdelavo tal, ki jo opravi kmetovalec. Pri kompostiranju takšne vrvice razpadejo nazaj na naravne snovi, kot sta CO₂ in voda (EIP Zrnate stročnice-pridelava, predelava in uporaba, 2020).

S tem sledimo splošnim ciljem projekta EIP: Stročnice – pridelava, predelava in uporaba:

- uporabiti široko bazo znanj in rezultatov akademskih, raziskovalnih in svetovalnih ustanov s področja zrnatih stročnic in jih implementirati v prakso na slovenskih kmetijah,
- izkoristiti prednosti, ki jih vključevanje zrnatih stročnic v kolobar omogoča na kmetiji (dušik, organska masa ...),
- izboljšati in optimizirati posamezne agrotehnične ukrepe v pridelavi zrnatih stročnic in s tem povečati pridelek zrnja in surovih beljakovin na hektar.

3 DRUŽBENO ODGOVORNO PODEŽELJE V SAVINJSKI DOLINI

Za čas trajanja projekta »*Družbeno odgovorno podežetje v Savinjski dolini – fižolčkova pot*« si je Zavod Vinetum zadal nalogo spodbuditi socialno vključenost ljudi iz ranljivih skupin in ustvariti okolje, v katerem bodo ljudje iz ranljivih skupin lažje in hitreje našli zase primerno delo, hkrati pa bodo deležni primerne socialne zaščite z zagotovilom enakopravnega vstopa na trg dela.

Zavod Vinetum je tudi na področju razvijanja lokalne samooskrbe organiziral izobraževanja o posledicah uživanja nezdrave hrane, o ekološki pridelavi in zmanjšanju odpadkov na področju kmetijstva ter iz tega izhajajočo družbeno odgovornost.

3.1 Opis projekta

Razvoj dopolnilne dejavnosti na kmetiji v zadnjih letih pridobiva pomen. Kmetiji, ki z obstoječo proizvodnjo ne dosega zadovoljivega dohodka, dopolnilna dejavnost pomaga zagotoviti dodaten vir zaslužka, pri čemer se izkoristijo razpoložljiva znanja in spretnosti ljudi, naravni pogoji, razpoložljivi prostori, kmetijski pridelki in gozdni asortimenti ter razpoložljiva oprema in stroji. Hkrati pa od nosilca dejavnosti in članov kmetije zahteva večjo organiziranost, več načrtovanja, jasno postavitev ciljev, poslanstva in vizije, pa tudi dobro poznavanje trga ter potencialnih ciljnih kupcev svojih izdelkov.

Namen projekta je razširitev nabora možnih dejavnosti na kmetijah, tudi na dejavnosti v zvezi s socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost, ter izobraževanjem o okolju in hrani. To bomo dosegli s povezovanjem dejavnosti nekaterih podjetij, ki delujejo na tem področju, in s kmetijami, ki bi želele poskusno izvajati te aktivnosti. V okviru projekta bi kmetije pridobile znanja, ki bi lahko privedla k ustvarjanju novih delovnih mest na kmetiji.

Vzpostaviti se želi sodelovanje med kmetijami in socialnim podjetjem ter hkrati izobraževati tako člane kmetije kot zaposlene iz ranljivih skupin na trgu dela.

V času trajanja projekta se namerava ugotoviti, ali so naše kmetije v Savinjski dolini sposobne pridelati tudi ekološki fižol in mu v primeru uspeha omogočiti posebno mesto pri kupcih na trgu, hkrati pa izobraževati ljudi glede ekološkega kmetovanja in vpliva zdrave prehrane nasploh.

Ustvariti se želi trdno verigo povezanosti med kmetijami in lokalnimi javnimi zavodi, ki bo ostala in se širila tudi po preteku razpisnega obdobja. Stremeti je treba k razvoju in boljši ekonomičnosti naših kmetij, da bodo videle smisel in prihodnost svoje

soudeležbe v projektu povečane samooskrbe z lokalno hrano. Z lokalno pridelano surovino in povezanostjo ter sodelovanjem naših partnerjev v tej verigi bomo izdelali nov tržni proizvod, ki bo imel lokalno zgodbo, ta zgodba pa mora biti komercialna nit promocije in prodaje. Kakovostna domača lokalno pridelana surovina bo dvignila podobo proizvoda – fižola, saj se bo na trg plasiral nov proizvod, ki bi pomembno prispeval k razpoznavnosti Savinjske doline tudi v smislu turističnega proizvoda. Posledično bosta projekt in novi izdelek prispevala k večjemu deležu visokokakovostnih izdelkov, rezultati projekta pa bodo vidni tudi v višjih prihodkih od prodaje.

V projektu si bomo prizadevali, da bi presežke hrane, namesto da se jih zavrže, koristno izrabili in iz njih ustvarjali sekundarne proizvode. Velik del pridelka, ki ga pridelajo lokalni kmetje, se v primeru neprodaje zavrže. Tu želimo nastopiti mi. Po skrbno določeni metodologiji bomo oblikovali način sodelovanja, ki bo nam omogočal, da kupujemo presežni in neizkoriščeni pridelek, pridelovalcem pa, da za te pridelke, ki bi jih sicer zavržli, vsaj nekaj iztržijo. Odkupljene pridelke bi predelali v prehranske izdelke, ki bi jih prodajali naprej. S tem bomo izvajali dobro prakso z namenom, da zmanjšamo količino zavržene hrane, hkrati pa bomo tudi omogočili ohranjanje in nastajanje novih delovnih mest za ljudi iz ranljivih skupin.

Ni boljšega kot načrtovati in graditi podjetje s svojimi kupci in zaposlenimi. Ko kupci spoznajo, da se resnično trudiš zanje, jim poskušaš pomagati, si pošten in dobiček vlagaš nazaj v okolje, kjer živijo, to začnejo spoštovati in nagrajevati. Ko jim je enkrat jasno tudi to, da socialno podjetje ni le napis na spletni strani, ampak filozofija podjetja, postanejo tvoji najzvestejši podporniki. V nekem trenutku spoznajo, da bolj ko finančno pomagajo socialnemu podjetju, bolj pomagajo sebi. Enako velja za zaposlene v socialnem podjetju. Ko spoznajo, da razvoj podjetja in uspešno poslovanje nista le odgovornost in dolžnost poslovodstva, pač pa da so oni tisti, ki soustvarjajo zgodbo o uspehu in so za to »nagrajeni« z delom v ugodnem delovnem okolju, kjer bodo dobrodošle in podprte tudi njihove ideje, bodo pripravljeni delati mnogo bolje in se bodo zlahka identificirali s podjetjem.

Končni cilj projekta tako ne bi bil le razvoj delovnega mesta na kmetiji, ampak v povezavi z vsemi partnerji vzpostavitev sistema delovanja, po katerem bi nastala nova delovna mesta tudi za ranljive skupine, ki bi jih bile sposobne opravljati, ter proizvodi, povezani s kmetijami, ki bi jih te znale proizvesti. Partnerji so si zadali naslednje cilje:

- preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji,
- izobraziti kmete in zaposlene v socialnem podjetju, da bodo sposobni samostojno izvesti potrebne aktivnosti za izvajanje dopolnilne dejavnosti,
- izobraževati na področju ekološkega kmetovanja,

- spodbujati zmanjševanje količin zavržene hrane in večanje družbene odgovornosti na omenjenem področju,
- ustvariti vsaj eno delovno mesto,
- spodbujati medgeneracijsko sodelovanje in povezovanje,
- ustvariti proizvod, ki bo doprinesel k izboljšanju finančnega položaja na kmetiji,
- seznaniti druge kmetije, socialna podjetja in širšo skupnost z rezultati projekta,
- ugotoviti, ali so potrebne spremembe na področju zakonodaje, ki bi omogočile oz. olajšale razvoj novih oblik dopolnilne dejavnosti na kmetiji,
- opraviti zunanjo evalvacijo zaradi potrditve našega dela.

Za izvedbo projekta bo vodilni partner zaposlil osebo za polni delovni čas. Partnerji so se dogovorili, da sredstva namenijo za zaposlitev koordinatorja pri vodilnem partnerju.

3.2 Socialno podjetništvo

Največji izziv predstavlja naloga, kako udejanjiti vpliv socialnega podjetništva in izkoristiti njegove največje prednosti, saj socialna podjetja rešujejo težave neke družbene skupnosti, izhajajo iz nje in rastejo skupaj z ljudmi od samega začetka. To pa je za socialno podjetje najboljša reklama.

V projektu bodo sodelovale različne ranljive skupine, in sicer starejši od 65 let, najranljivejše skupine na trgu dela, dolgotrajno brezposelni ter invalidi v skladu z zakonom, ki ureja izenačevanje možnosti invalidov. Aktivnosti so namenjene tudi medgeneracijskemu sodelovanju, in sicer za starejše osebe nad 65 let ter osebe med 15 do vključno 65 let.

V času trajanja projekta nameravamo zainteresirane iz ranljivih skupin izobraziti in usposobiti. Z razširitvijo dejavnosti in novimi potmi bi dobili možnost za zaposlitev v okviru naših podjetij, kmetij ali kje drugje. Zavedati se je treba, da te osebe v večini primerov potrebujejo več časa za določeno delo, pogosto pa morajo imeti še prilagojene delovne pogoje in potrebujejo stalno prisotnost strokovnega osebja.

3.3 Družbena odgovornost

Vse bolj ozaveščeni potrošniki kupujejo izdelke in storitve družbeno odgovornih podjetij, torej gre za spremembe v celotni dobavni verigi. Danes se že izraža trend, ko mladi presoajajo bodoče delodajalce po učinkih organizacije na družbo oziroma okolje, kar med drugim pomeni, da družbeno odgovornejša podjetja dobijo boljši kader. Zaposleni v takih podjetjih so bolj zadovoljni in naredijo več.

Družbena odgovornost je torej pomembna in tega se bodo morali začeti zavedati tudi na kmetijah, saj jim bo družbeno odgovorna naravnost na dolgi rok prinesla pomembne koristi pri upravljanju tveganj, možne prihranke, boljše odnose s strankami in jasnejše mesto na trgu, prav tako pa bo spodbudila njihovo sposobnost za inovacije v procesu proizvodnje in plasiranju hrane na trg.

V prejšnji točki smo navedli cilje in namene projekta, hkrati pa že opisali nekatere težave, ki smo jih zaznali tako na kmetijah kot pri delu z ranljivimi skupinami ljudi. Projekt izhaja iz kmetij v Savinjski dolini. Ugotavlja se, da predstavlja priprava fižola za trg (prebiranje, pakiranje ...) veliko obremenitev za hmeljarske kmetije. Včasih ta dela niso bila težava, ker je bilo na kmetijah veliko pridnih rok, ki so čez zime to postorile. Danes pa je situacija drugačna in vse kmetije se srečujejo s težavo priprave pridelka za trg. Tu se kažejo odlične možnosti za sodelovanje s socialnimi podjetji, ki bi lahko vskočila, za ta dela usposobila svoje ljudi, prevzela vsa potrebna opravila, olajšala kmetom pot do končnega izdelka in tudi nekaj zaslužila. Kot organizator bi kmetija tako delo lahko opravljala tudi kot dopolnilno dejavnost, s tem da bi na neki način za ta opravila zaposlila dodatno delovno silo.

Fižol je idealen primer za razmislek, kako bi zmanjšali njegov delež v sklopu zavržene hrane. Pri prebiranju in pripravi za trg ostane kar nekaj fižola, ki je vsekakor užiten, zdrav, polno kaloričen in ravno tako okusen, vendar razpokan in na videz slabše kakovosti. V času izvajanja projekta se namerava vzpostaviti model, da bo tudi ta fižolček našel svojega kupca, in s tem prispevati k zmanjšanju zavržene hrane ter na konkretnem primeru opozoriti ljudi na njegov pomen.

Posebej moramo izpostaviti problematiko pridelave ekološkega fižola, saj tega v Savinjski dolini ni zaznati, prav tako na tem področju kratkoročno večjih rezultatov ne pričakujemo, saj so premiki v tej smeri dolgotrajnejši in potrebujejo širšo podporo. Bo pa projekt pomenil začetek dela, ki lahko na dolgi rok pomembno vpliva na razvoj kmetij.

Današnja odvisnost od hrane, ki se uvaža z drugega konca sveta, ima večinoma negativne lastnosti. Pozitivna lastnost je le ena, da si lahko ljudje svobodno izbirajo, katero hrano bodo kupili, cenejšo, dražjo, tujo ali domačo. Negativne lastnosti pa so številne. Neprava naravnost domačih pridelovalcev in njihova nekonkurenčnost povzročata upadanje števila domače ponudbe, kar pomeni, da je država kot celota prehransko vedno bolj odvisna od tuje ponudbe. Ker se domačim proizvajalcem več ne splača ponujati svojega blaga na trgu, to lahko tudi slabo vpliva na svobodo trga, če na njem ostanejo le poceni in neakovostni, nezdravi tuji izdelki. Dlje kot gremo s prehransko odvisnostjo, več je možnosti, da sistem ob določenih pogojih preneha delovati in ljudje ostanejo brez določenih živil. Prehranska svoboda pomeni človekovo neodvisnost od tujih dobaviteljev hrane do najnižje potrebne mere za preživetje.

Edina rešitev je v obnovitvi lokalnega trga, torej v višji stopnji samooskrbe iz lokalne kmetijske pridelave, skratka oskrba prebivalcev iz neposrednega kmetijskega zaledja. Globalizacija svetovnega trgovinskega sistema nam je prinesla le procesirano, dolgotrajno obstojno hrano, prepolno strupov in različnih konzervansov ter usodno navezanost na svetovno gibanje cene nafte. Proizvedli smo sicer več pridelka, toda po stoletju kemičnega posiljevanja nekoč plodne zemlje smo dobili nezdravo hrano z umetnim okusom.

In zato bomo največjo politično odločitev sprejemali vsak dan, ko se bomo odločali, katero hrano kupiti. Ob tem ne smemo pozabiti, da je najbolj zdrava hrana tista, ki se najprej pokvari.

V sklopu projekta imamo kar nekaj načrtov, saj nameravamo vzpostaviti povezavo med kmetijami in javnimi zavodi na lokalni ravni, ki bo služila kot tržna pot od kmetije do krožnikov naših otrok v vrtcih in šolah. V sodelovanju z lokalno skupnostjo pa nameravamo približati pridelke s kmetij (vključenih in ne vključenih v projekt) končnemu potrošniku.

V projektu si bomo prizadevali, da bi presežke hrane, namesto da se jih zavrže, koristno izrabili in iz njih ustvarjali sekundarne kakovostne kulinarične proizvode. Po skrbno določeni metodologiji bomo oblikovali način sodelovanja, ki nam bo omogočal, da kupujemo presežni in neizkoriščeni pridelek, pridelovalcem pa, da za te pridelke, ki bi jih sicer zavrgli, vsaj nekaj iztržijo. Odkupljene pridelke bi predelali v prehranske izdelke, ki bi jih prodajali naprej. S tem bomo izvajali dobro prakso z namenom, da zmanjšamo količino zavržene hrane, hkrati pa bomo omogočili tudi ohranjanje in nastajanje novih delovnih mest za ljudi iz ranljivih skupin.

3.3.1 Okoljski vidik

Podnebne spremembe in z njo povezani vremenski ekstremi, katerih razsežnosti vnaprej ne morejo predvideti, v zadnjih letih kmetovalce postavljajo pred nove izzive. S preventivnimi ukrepi lahko omilijo njihove negativne učinke. Med takšne ukrepe sodijo postavitve protitočnih mrež, uporaba namakalnih sistemov, pridelava v zaprtih zaščitelih prostorih itn. Kljub vsemu pa za večino kmetijskih površin in kultur zavarovanje ostaja edini učinkoviti sistem zagotavljanja varnosti in obstoja kmetij. Čeprav pogostost vremenskih nevšečnosti, ki bremenijo kmetijska gospodarstva, narašča, pa preseneča podatek, da je v Sloveniji zavarovanih komaj četrtno vseh kmetijskih površin, medtem ko je v Avstriji obseg zavarovanja večji od 85 %.

Danes so kmetovalci podjetniki, njihova tovarna pa pod milim nebom. Izpostavljenost tovarne narekuje evropsko pomoč pri zagotavljanju varnosti pridelave in preživetja kmetije v obliki sofinanciranja zavarovalne premije. To sofinanciranje je možno iz evropskih ali nacionalnih sredstev, finančni vir izbirajo države članice same. V Sloveniji koristimo nacionalna sredstva, ki z letom 2018 omogočajo sofinanciranje

zavarovalnih premij MKGP, in sicer 50 % za sadje, grozdje in hmelj, 40 % za poljščine in vrtnine ter 20 % za zavarovanje živali. Finančni vir sofinanciranja zavarovalne premije ni edino merilo, ki zagotavlja kmetiji varnost pridelave, pomembni so tudi vsebina kritja za posamezne vremenske rizike, višine zavarovalnih vsot in, kar je najpomembnejše, kakovosten škodni servis ter hiter denarni tok odškodnin na račun zavarovanca.

S podnebnimi spremembami se pojavlja tudi vprašanje, kako v prihodnosti pomagati kmetovalcem in njihovim tovarnam pod milim nebom na evropski ravni. Odgovor oz. razmišljanja je podala Evropska komisija 29. 11. 2017, ko je bilo predstavljeno, da je v okviru bolj tržne usmeritve in skupne kmetijske politike večja izpostavljenost trgu prinesla večje tveganje nestanovitnosti cen in vse več pritiska na dohodke. Tveganja izvirajo iz podnebnih sprememb, ki prinašajo pogostejše in hujše skrajne vremenske pojave ter pogostejše sanitarne in fitosanitarne krize v EU. Kmetje kot podjetniki so konec koncev sami odgovorni za oblikovanje lastnih strategij za svoje kmetije, a treba je tudi vzpostaviti čvrst okvir, s katerim bi kmetijski sektor uspešno preprečeval ali obvladoval tveganja in krize ter bo odpornejši in bo zagotovil prave spodbude za pritegnitev zasebnih pobud.

3.3.2 Družbeni vidik

Čeprav bi morali biti sezonski delavci, med katerimi je vse več brezposelnih Slovencev, po veljavni zakonodaji zaposleni za določen čas, delajo večinoma po podjemnih pogodbah za mizerno plačilo in v nečloveških razmerah. Inšpektorat za delo se za to očitno ne zmeni.

Model delovanja mobilne ekipe zaposlenih v socialnem podjetju, ki pride na drugo kmetijo ali na določeno območje v pomoč, ko se potrebuje več delovnih rok s strokovnim vodenjem, se izkazuje tudi v konkretnih izdelkih, katerega nosilci so tudi raziskovalne institucije.

Torej opremljeni z znanjem, spoštovanjem varstva pri delu, pravilnim poslovnim sodelovanjem in produktivnostjo, kar omogoča varno delo in ekonomsko računico za vse vpletene, prinaša stalen veter v jadra. Kmetije bodo tako lahko lažje začele z večanjem rastlinske pridelave hrane za ljudi ter razvile pristop predelave in prodaje kot sodelovalni model kmetije s socialnimi podjetji. Pri tem jim glede na možnosti v pilotni razvoj ni treba vlagati lastnih sredstev. Ves čas prestrukturiranja imajo in bodo imele v pomoč ekipe tako glede dela kot opreme.

4 EVALVACIJSKO POROČILO

Evalvacijsko poročilo se nanaša na projekt **Družbeno odgovorno podeželje v Savinjski dolini – fižolčkova pot.**

4.1 Splošni cilji projekta

Partnerji so si zadali splošne cilje projekta in ob tem predvideli pričakovane spremembe, ki jih želijo doseči glede na trenutno stanje:

- preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji,
- izobraziti kmete in zaposlene v socialnem podjetju, da bodo sposobni samostojno izvesti potrebne aktivnosti za izvajanje dopolnilne dejavnosti,
- izobraževati na področju ekološkega kmetovanja,
- spodbujati zmanjševanje količin zavržene hrane in večanje družbene odgovornosti na omenjenem področju,
- ustvariti vsaj eno delovno mesto,
- spodbuditi medgeneracijsko sodelovanje in povezovanje,
- ustvariti proizvod, ki bo doprinesel k izboljšanju finančnega položaja na kmetiji,
- seznaniti druge kmetije, socialna podjetja in širšo skupnost o rezultatih projekta,
- ugotoviti, ali so potrebne spremembe na področju zakonodaje, ki bi omogočile oz. olajšale razvoj novih oblik dopolnilne dejavnosti na kmetiji,
- opraviti zunanjo evalvacijo zaradi potrditve dela.

Za izvedbo projekta bo vodilni partner zaposlil osebo za polni delovni čas. Partnerji so se dogovorili, da sredstva namenijo za zaposlitev koordinatorja pri vodilnem partnerju.

4.1.1 Dopolnilne dejavnosti

Kmetje, ki se danes ukvarjajo z dopolnilno dejavnostjo, morajo pokazati dobro mero podjetnosti in inovativnosti, saj morajo znati svoje izdelke kakovostno pridelati, predelati, promovirati in jih uspešno prodati na trgu. Na trgu prodajajo poleg izdelkov tudi svoje storitve. V zadnjih letih so dopolnilne dejavnosti postale pomemben del kmetijskih gospodarstev, kar je dokaz potreb po izboljšanju ekonomskega statusa kmeta ter odraz potreb trga.

Dopolnilne dejavnosti na kmetiji predstavljajo:

- podjetniški potencial v samozaposlovanju,
- izboljšanje finančnega položaja kmetije in posameznikov kmetijskega gospodarstva (kmeta z družino),
- razvoj t. i. družinskega podjetništva (kjer gre tudi za prenos znanja in lastništva kmetije na mlajše potomce, s čimer ohranjamo kmetijsko krajino in veščine pridelovanja hrane s poudarkom na samooskrbi lokalnega in širšega okolja),
- ohranjanje medgeneracijske tradicije in kakovosti življenja na podeželju.

Z razvojem dopolnilnih dejavnosti kmetije zmanjšujejo svojo odvisnost od sredstev, ki jih kmetijstvu namenja kmetijska politika. V Sloveniji se razvijajo dopolnilne dejavnosti, ki so tesno povezane s kmetijsko pridelavo. Na nekaterih kmetijah bo dopolnilna dejavnost zavestno ostala le dopolnilna, na drugih pa lahko preraste v glavno dejavnost in tako pripomore k prestrukturiranju slovenskega kmetijstva.

Razvoj dopolnilne dejavnosti na kmetiji v zadnjih letih pridobiva pomen. Na kmetiji, ki z obstoječo proizvodnjo ne dosega zadovoljivega dohodka, pomaga dopolnilna dejavnost zagotoviti dodaten vir zaslužka, pri čemer se izkoristijo razpoložljiva znanja in spretnosti ljudi, obdelovalne površine, infrastruktura (obstoječa gospodarska poslopja in oprema ter stroji ...).

Hkrati pa zahteva dopolnilna dejavnost od članov kmetije jasno definirano vizijo, dobro organiziranost, realno in korektno zastavljene cilje, odlično načrtovanje vseh faz pridelave in/ali predelave hrane, pa tudi dobro poznavanje trga ter potencialnih ciljnih kupcev svojih izdelkov.

Namen projekta je razširitev nabora možnih dejavnosti na kmetijah ob vključevanju ranljivih skupin, ki jih prek socialnih programov spodbudimo k boljšemu socialnemu in družbenemu življenju. Hkrati pridobijo vključene osebe znanja o pomenu ohranjanja kmetijskih in zemljiških površin ter spretnosti, ki so povezane s pridelavo/predelavo hrane in njenim plasiranjem na trg. Kmetijam, ki bodo vključene v projekt, se lahko časovno izboljšajo posamezni postopki pridelave ali predelave hrane, v sklopu projekta se lahko razvijejo inovativni in unikatni proizvodi s poudarkom na lokalni pridelavi ter razvoju proizvoda, ki čim manj obremenjuje naravo.

Pristop delovanja bo potekal po načelih Etri skupnosti. Etri skupnost je skupnost podjetij, organizacij in posameznikov, ki gradijo vključujočo družbo z vključevanjem ranljivih skupin v delovne procese. S svojim delovanjem spreminjajo način razmišljanja, razumevanja in navade na področjih ekonomije, ergonomije in etične ekonomije, ki so nedeljivo povezana.

Če želimo delovati odgovorno do okolja, moramo človeka postaviti v središče, saj le v tem primeru deluje tudi etično. Trajnostni poslovni model v smeri vključujoče družbe

se financira s spremembo navad nas, potrošnikov, v ospredje pa so postavljena vlaganja v razvoj in pozitivni družbeni učinki, ki omogočajo socialno vključenost vseh pripadnikov družbe. Etri pristop se ne kaže vedno v bilanci, temveč na učinku v družbi, saj z zaposlovanjem določenih skupin oseb z omejitvami ustvarjamo nova delovna mesta ter prihranke v zdravstveni in državni blagajni.

Končni cilj projekta tako ne bi bil le razvoj delovnega mesta na kmetiji, ampak v povezavi z vsemi partnerji vzpostavitev sistema delovanja, s katerim bi nastala nova delovna mesta tudi za ranljive skupine, ki bi bile sposobne opravljati posamezne delovne faze na kmetiji in razviti proizvode, povezane s kmetijami, ki bi jih te znale proizvesti in ponuditi trgu.

4.1.2 Lokalna samooskrba in kratke verige

Ideja o prodaji lokalno pridelanih živil je prerasla v projektno zasnovo, ki temelji na sožitju med pridelovalci in potrošniki ter zadovoljuje obe strani. Posrednik v tem primeru pomaga pridelovalcem pri prodaji njihovih izdelkov, kupcem pa omogoča, da se pestra ponudba slovenskih proizvodov prodaja na enem mestu. S tem je vzpostavljen lokalni trg, ki temelji predvsem na kratkih dobavnih verigah, saj je pot med proizvajalcem in končnim potrošnikom živila najkrajša.

S projektom želimo spodbuditi sodelovanje med udeleženci ter vzpostaviti in razviti kratke dobavne verige ter okrepiti promocijsko dejavnost. Naš cilj je še intenzivneje promovirati in prodajati lokalno pridelano hrano. S pridelovalci fižola (in po možnosti tudi drugih kmetijskih kultur) želimo vzpostaviti tesnejše sodelovanje in resnejši pristop k medsebojnemu povezovanju kmetij, zadrug (za zdaj so precej razdrobljene) in potencialnih kupcev (individualni, javne ustanove ...).

Ustvariti želimo trdno verigo, ki bo ostala in se širila tudi po preteku razpisnega obdobja. Stremeti moramo k razvoju in boljši ekonomski stabilnosti naših kmetij, ki jo lahko v sklopu projekta preverimo prek sodelovanja in razvoja novih proizvodov s ciljem povečati samooskrbo z lokalno hrano. Z lokalno pridelano surovino in povezanostjo ter sodelovanjem naših partnerjev v tej verigi bomo izdelali nov tržni proizvod, ki bo imel lokalno zgodbo, ta zgodba pa mora biti komercialna nit promocije in prodaje. Kakovostna domača lokalna surovina bo dvignila podobo proizvoda – v našem primeru fižola –, saj se bo na trg plasiral nov proizvod, ki bi pomembno prispeval k razpoznavnosti Savinjske doline tudi v smislu turističnega kulinaričnega proizvoda. Posledično bosta projekt in novi izdelek prispevala k večjemu deležu visokokakovostnih izdelkov na lokalnem trgu, rezultati projekta pa bodo vidni tudi v višjih prihodkih od prodaje.

Samooskrba ni pomembna samo zaradi učinkov materialne in okoljske narave. Višja raven samooskrbe prispeva tudi k občutku varnosti in moči, ki jo skupnost potrebuje.

Če smo odvisni od tuje hrane, tuje energije itn., se počutimo izrazito negotove in ogrožene kot skupnost in kot posamezniki. To je za Slovenijo izrednega pomena zaradi zgodovinske izkušnje odvisnosti od tuje moči.

Doseganje visoke stopnje lokalne samooskrbe bi prineslo številne prednosti:

- trajnostna delovna mesta,
- preprečevanje propadanja kmetij,
- razvoj lokalnega trga,
- ohranjanje biotske raznovrstnosti,
- primerjalno prednost v razmerah spreminjajočega se podnebja,
- boljšo sledljivost in nadzor kakovosti,
- možnost nakupa zdrave hrane,
- zalaganje javnih šol, vrtcev ipd. z lokalno pridelano in s tem bolj zdravo hrano,
- enakomerno poseljenost državnega ozemlja, ohranitev poselitve podeželja,
- prehransko neodvisnost.

Ugotavljamo, da predstavlja priprava fižola za trg (prebiranje, pakiranje ...) veliko obremenitev za hmeljarske kmetije, ki so danes že kar podjetja. Včasih ta dela niso predstavljala težave, ker je bilo na kmetijah veliko pridnih rok, ki so prek zime to potrebno delo tudi postorile. Danes pa je situacija drugačna in vse kmetije se srečujejo na področju pridelave fižola s težavo priprave pridelka za trg.

Prav v tem segmentu vidimo odlične možnosti za sodelovanje med kmetijami in socialnimi podjetji, ki bi lahko pomagala v določenih fazah priprave pridelka za trg tako, da bi usposobila svoje ljudi za ta dela, prevzela vsa potrebna opravila, olajšala kmetom pot do končnega izdelka, poiskala poti za prodajo pridelka in proizvodov po načelu kratkih oskrbovalnih verig in tudi nekaj zaslužila.

V primeru, da bi v sklopu projekta razvili kulinarične proizvode, za katere bi ugotovili, da so zanimivi za trg, bi lahko na novo razvite proizvode vključili v dopolnilno dejavnost, ki bi lahko rezultirala v novi (delni) zaposlitvi na kmetiji.

Naš namen je, da vzpostavimo sodelovanje med hmeljarskimi kmetijami in socialnim podjetjem ter hkrati izobražujemo tako člane kmetije kot zaposlene iz ranljivih skupin na trgu dela ter širšo skupnost.

4.1.3 Ekološka pridelava

Ker smo pri nas navajeni videza in okusa avtohtonih in domačih sort fižola, moramo tudi v prihodnje zagotoviti, da bodo lokalno uveljavljene sorte ostale na naših krožnikih. Ena takih sort je semenarna 22 ali bolj poznana kot savinjski sivček oziroma kar sivček. To je visoki fižol, ki se je kot poljščina obdržal v Savinjski dolini, kjer ga že desetletja pridelujejo v hmeljskih žičnicah v času premene, med izkrčitvijo starega in

zasaditvijo novega nasada hmelja. Glede višine rasti in rastne dobe mu ustreza pridelava v visokih žičnicah na hmeljiščih. Sivček spada med ohranjevalne sorte, ki so pomembne za lokalno pridelavo in kot genski vir pri žlahtnjenju novih slovenskih sort fižola. Sorto visokega fižola semenarna 22 so v osemdesetih letih 20. stoletja požlahtnili v Semenarni Ljubljana, v sortno listo pa je bila vpisana leta 1975.

V času trajanja projekta nameravamo ugotoviti, ali smo sposobni na kmetijah v Savinjski dolini pridelati tudi ekološki fižol in mu v primeru uspeha omogočiti posebno mesto pri kupcih na trgu, hkrati pa izobraževati ljudi glede ekološkega kmetovanja in vpliva zdrave prehrane na človeka in okolje.

4.1.4 Razmislek o zavrženi hrani

Vsak dan odvržemo ogromne količine uporabne in užitne hrane. V svetovnem merilu se največji delež hrane zavrže prav pri sadju in zelenjavi ter korenovkah in gomoljnicah. Tako se zavrže približno 30 % vseh žitaric ter kar med 40 % in 50 % gomoljnic ter sadja in zelenjave, po 20 % semen, mesa in mlečnih izdelkov ter 35 % rib. Zastrašujoč je tudi podatek, da v Evropi in Severni Ameriki zavržemo kar 95–115 kg hrane na prebivalca letno, medtem ko je bistveno nižja količina zavržene hrane v Podsaharski Afriki ter v južni in jugovzhodni Aziji, kjer zavržejo 6–11 kg hrane na prebivalca letno.

V projektu si bomo prizadevali, da bi presežke hrane, namesto da se jih zavrže, koristno izrabili in iz njih ustvarjali sekundarne proizvode. Velik del pridelka, ki ga pridelajo lokalni kmetje, se v primeru neprodaje trenutno zavrže. Tu želimo nastopiti mi. Po skrbno določeni metodologiji bomo oblikovali način sodelovanja, ki nam bo omogočal, da kupujemo presežni in neizkoriščeni pridelek, pridelovalcem pa, da za te pridelke, ki bi jih sicer zavrgli, vsaj nekaj iztržijo.

Odkupljene pridelke bi predelali v prehranske izdelke, ki bi jih prodajali naprej. S tem bi izvajali dobro prakso z namenom, da zmanjšamo količino zavržene hrane, hkrati pa bi tudi omogočili ohranjanje in nastajanje novih delovnih mest za ljudi iz ranljivih skupin.

4.1.5 Družbena odgovornost

Vse bolj ozavešeni potrošniki kupujejo izdelke in storitve družbeno odgovornih podjetij, torej gre za spremembe v celotni dobavni verigi. Danes se že kaže trend, ko mladi presojujejo bodoče delodajalce po učinkih organizacije na družbo oziroma okolje, kar med drugim pomeni, da družbeno bolj odgovorna podjetja dobijo boljši kader. Zaposleni v takih podjetjih so bolj zadovoljni in naredijo več.

Družbena odgovornost je torej pomembna in tega se bodo morali začeti zavedati tudi na kmetijah, saj jim bo družbeno odgovorna naravnost na dolgi rok prinesla pomembne koristi pri upravljanju tveganj, možne prihranke, boljše odnose s strankami in jasnejše mesto na trgu, hkrati pa bo spodbudila njihovo sposobnost za inovacije v procesu proizvodnje in plasiranju hrane na trg.

4.1.6 Ključni načrtovani rezultati projekta

Razvoj dopolnilne dejavnosti na kmetiji v zadnjih letih pridobiva pomen. Kmetiji, ki z obstoječo proizvodnjo ne dosega zadovoljivega dohodka, dopolnilna dejavnost pomaga zagotoviti dodaten vir zaslužka, pri čemer se izkoristijo razpoložljiva znanja in spretnosti ljudi, naravni pogoji, razpoložljivi prostori, kmetijski pridelki in gozdni asortimenti ter razpoložljiva oprema in stroji. Hkrati pa od nosilca dejavnosti in članov kmetije zahteva večjo organiziranost, več načrtovanja, jasno postavitev ciljev, poslanstva in vizije, pa tudi dobro poznavanje trga ter potencialnih ciljnih kupcev svojih izdelkov.

Namen projekta je tako razširitev nabora možnih dejavnosti na kmetijah tudi na dejavnosti v zvezi s socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost, ter izobraževanjem o okolju in hrani. To bomo dosegli s povezovanjem dejavnosti nekaterih podjetij, ki delujejo na tem področju, s kmetijami, ki bi želele poskusno izvajati te aktivnosti. V okviru projekta bi kmetije pridobile znanja, ki bi lahko privedla k ustvarjanju novih delovnih mest na kmetiji.

- Naš namen je, da vzpostavimo sodelovanje med kmetijami in socialnim podjetjem ter hkrati izobražujemo tako člane kmetije kot zaposlene iz ranljivih skupin na trgu dela.
- Ustvariti želimo trdno verigo, ki bo ostala in se širila tudi po preteku razpisnega obdobja. Stremeti moramo k razvoju in boljši ekonomičnosti naših kmetij, da bodo videle smisel in prihodnost svoje soudeležbe v projektu povečane samooskrbe z lokalno hrano. Z lokalno pridelano surovino in povezanostjo ter sodelovanjem naših partnerjev v tej verigi bomo izdelali nov tržni proizvod, ki bo imel lokalno zgodbo, ta zgodba pa mora biti komercialna nit promocije in prodaje. Kakovostna domača lokalno pridelana surovina bo dvignila podobo proizvoda – fižola, saj se bo na trg plasiral nov proizvod, ki bi pomembno prispeval k razpoznavnosti Savinjske doline tudi v smislu turističnega proizvoda. Posledično bosta projekt in novi izdelek prispevala k večjemu deležu visokokakovostnih izdelkov, katerega rezultati bodo vidni tudi v višjih prihodkih od prodaje.
- Poskušali bomo udejanjiti vpliv socialnega podjetništva in izkoristiti njegove največje prednosti, saj socialna podjetja rešujejo težave neke družbene skupnosti, izhajajo iz nje in rastejo skupaj z ljudmi od samega začetka. To pa je za socialno podjetje najboljša reklama. Ni boljšega kot načrtovati in graditi podjetje s svojimi kupci in zaposlenimi. Ko kupci spoznajo, da se resnično

trudiš zanje, jim pomagaš in si pošten, da dobiček vlagaš nazaj v okolje, kjer živijo, to začnejo spoštovati in nagrajevati. Ko jim je enkrat jasno tudi to, da socialno podjetje ni le napis na spletni strani, ampak filozofija podjetja, postanejo tvoji najzvestejši podporniki. V nekem trenutku spoznajo, da bolj ko finančno pomagajo socialnemu podjetju, bolj pomagajo sebi. Enako velja za zaposlene v socialnem podjetju. Ko spoznajo, da razvoj podjetja in uspešno poslovanje nista le odgovornost in dolžnost poslovodstva, da so oni tisti, ki soustvarjajo zgodbo o uspehu in so za to »nagrajeni« z delom v ugodnem delovnem okolju, kjer bodo dobrodošle in podprte tudi njihove ideje, bodo pripravljene delati mnogo bolje in se bodo identificirali s podjetjem.

- Pri vseh teh aktivnostih že danes sodelujejo osebe iz ranljivih skupin, vendar večina ni usposobljena za taka dela. Med trajanjem projekta bi zainteresirane lahko izobrazili, jih usposobili, da bi z razširitvijo dejavnosti in novimi potmi dobili možnost za zaposlitev v okviru naših podjetij, kmetij ali kje drugje. Zavedati se je treba, da te osebe v večini primerov potrebujejo več časa za določeno delo, pogosto pa morajo imeti še prilagojene delovne pogoje in zahtevajo stalno prisotnost strokovnega osebja.
- Končni cilj projekta tako ne bi bil le razvoj delovnega mesta na kmetiji, ampak v povezavi z vsemi partnerji vzpostavitev sistema delovanja, s katerim bi nastala nova delovna mesta tudi za ranljive skupine, ki bi jih bile sposobne zasesti, ter proizvodi, povezane s kmetijami, ki bi jih te znale proizvesti.

Evalvacija načrtovanih ciljev in aktivnosti projekta v povezavi z izpolnjevanjem obveznosti in je opredeljena z izbranimi merili: sestava partnerstva, referenca vodilnega partnerja, povečanje usposobljenosti članov kmetije, vključenost različnih ranljivih družbenih skupin, izvedba usposabljanja članov kmetij za ravnanje z osebami iz ranljivih skupin, medgeneracijsko sodelovanje, nova zaposlitev za namen izvedbe projekta, prenos znanja in informacij o projektu, način in obseg razširjanja rezultatov, evalvacija projekta zunanjega izvajalca ter spodbujanje diverzifikacije dejavnosti na kmetiji.

4.2 Opis izvedenih aktivnosti za doseg ciljev

Za vodilnega partnerja in vsakega člana partnerstva, ki je upravičen do podpore, smo opredelili njegovo izvajanje posameznih aktivnosti in njegov doprinos k doseganju zastavljenih ciljev.

Član partnerstva	Izvedena aktivnost	Cilj, h kateremu je prispevala izvedena aktivnost
Zavod Vinetum	Vodenje in koordinacija	
	<ul style="list-style-type: none"> • priprava načrta projekta • skupinska delovna srečanja posl. partnerjev • usklajevanje projektnih aktivnosti • vodenje evidenc • predstavitve projekta • vključevanje deležnikov • vzpostavljanje osebnih stikov 	<ul style="list-style-type: none"> • sprotna seznanitev s fazami projekta • usklajevanje med člani projektnega partnerstva • seznanitev potencialnih partnerjev z idejo in cilji projekta • širitev mreže udeležencev v projektu
	Priprava, organizacija oz. izvedba usposabljanja članov partnerstva s področja vsebine projekta	
<ul style="list-style-type: none"> • priprava, organizacija in izvedba usposabljanja za zaposlene v socialnem podjetju, nosilce projekta in člane kmetije na temo dopolnilnih dejavnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji • izobraziti kmete in zaposlene v socialnem podjetju, da bodo sposobni samostojno izvesti potrebne aktivnosti za izvajanje dopolnilne dejavnosti 	

Član partnerstva	Izvedena aktivnost	Cilj, h kateremu je prispevala izvedena aktivnost
Zavod Vinetum	Priprava, organizacija oz. izvedba usposabljanja članov partnerstva s področja vsebine projekta	
	<ul style="list-style-type: none"> • priprava, organizacija in izvedba usposabljanja glede ekološkega kmetovanja, trženja na kmetiji in pomena kratkih verig ter zmanjševanja zavržene hrane in družbene odgovornosti 	<ul style="list-style-type: none"> • razvoj in boljša ekonomičnost kmetij, da bodo videle smisel in prihodnost svoje soudeležbe v projektu povečane samooskrbe z lokalno hrano • prikaz novih konkretnih rešitev za kmetije in tudi ranljive skupine ljudi iz socialnega podjetja • izobraževanje na področju ekološkega kmetovanja • pomen in možnost prenosa rezultatov in novih znanj v prakso • pomen zdrave prehrane in ekološke pridelave • povezovanje med različnimi akterji • konkretni in v praksi uporabni rezultati
	Aktivnost, ki je neposredno povezana z izvedbo projekta	
	<ul style="list-style-type: none"> • izvajanje usposabljanj oseb iz ranljivih skupin na kmetiji in drugih lokacijah 	<ul style="list-style-type: none"> • preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji • razvoj in boljša ekonomičnost kmetij, da bodo videle smisel in prihodnost svoje soudeležbe v projektu povečane samooskrbe z lokalno hrano

Član partnerstva	Izvedena aktivnost	Cilj, h kateremu je prispevala izvedena aktivnost
Zavod Vinetum	Priprava izobraževalnih prispevkov	
	<ul style="list-style-type: none"> • izbor in priprava embalaže za končni proizvod • organizacija izdelave embalaže za turistični proizvod Savinjske doline • priprava končnega izdelka za prodajo • priprava načrta trženja s poudarkom na lokalni samooskrbi in krajšanju poti od kmetije do potrošnika • vzpostavitev povezave z lokalno skupnostjo • vzpostavitev povezave z javnimi zavodi na lokalni ravni • vzpostavitev povezave z zadrugami na tem področju • sodelovanje pri organizaciji kmečke tržnice in TIC-a • organizacija zbiranja viškov zavržene hrane • organizacija uporabe viškov hrane z namenom ozaveščanja širše javnost 	<ul style="list-style-type: none"> • ustvariti proizvod, ki bo doprinesel k izboljšanju finančnega položaja kmetije • ustvariti vsaj eno delovno mesto (šivalnica) • spodbujanje sposobnosti za inovacije v procesu proizvodnje in plasiranju hrane na trg • boljše pozicioniranje na trgu • podjetniški potencial v samozaposlovanju • krepitev povezav med različnimi družbenimi skupinami • medgeneracijsko sodelovanje, • vzpostavljanje verig s povezovanjem kmetij in javnih ustanov • krepitev povezav med različnimi akterji • vzpostavljanje verig s povezovanjem kmetij in javnih ustanov • opozarjanje na družbeno odgovornost • spodbujanje zmanjševanja količin zavržene hrane in večanje družbene odgovornosti na omenjenem področju • ozaveščanje glede zmanjševanja količin zavržene hrane

Član partnerstva	Izvedena aktivnost	Cilj, h kateremu je prispevala izvedena aktivnost
	Aktivnosti, ki so neposredno povezane z izvedbo projekta	
Novous	<ul style="list-style-type: none"> • izvedba usposabljanj oseb iz ranljivih skupin na kmetiji • izvedba usposabljanj oseb iz ranljivih skupin na drugih lokacijah <p>Sprememba aktivnosti – vrsta stroška Odločba št. 33125-2/2018/31</p>	<ul style="list-style-type: none"> • preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji • preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji

4.3 Doseženi merljivi rezultati projekta

V nadaljevanju so navedeni doseženi merljivi rezultati projekta s kvantitativno opredeljenimi kazalniki v primerjavi z načrtovanimi merili in aktivnostmi.

4.3.1 Izvedba usposabljanj za nosilce in člane kmetije (teoretični /praktični del)

- 5 oseb po 16 ur (Amarant, Pasterizacija, Tržne poti na kmetiji) – **1. leto projekta**
  - semenska pridelava
  - pasterizacija sokov
  - trženje, blagovna znamka
- 5 oseb po 10 ur – **2. leto projekta**
  - pridelava (ekoloških) sadik
  - fižol v sladica – peka

4.3.2 Izvedba usposabljanj za osebe iz ranljivih skupin (teoretični del)

- 40 oseb po 4 ure Novus
  - ODLOČBA o spremembi vrste stroška

4.3.3 Izvedba praktičnega usposabljanja na kmetiji

- 40 oseb po 20 ur Novus
  - ODLOČBA o spremembi vrste stroška

4.3.4 En končni proizvod za namen turistične promocije Savinjske doline

- Prehranski proizvod iz stročnic Mibito – okus Savinjske doline – 1. leto projekta
- Sivček v platneni vrečki – 2. leto projekta
- Našitki SDG – 2. leto projekta
- Dober zeliščni čaj - 2. leto projekta

4.3.5 Predstavitev rezultatov projekta na vsaj enem dogodku

- Sejem Agra
- Vega fest
- Sejem Narava-Zdravje
- »Zajtrk Vitanje« – Teden mobilnosti (Noordung center)
- Akademija družbenih inovacij

4.3.6 Predstavitev projekta na sejmu AGRA

- AGRA³ 2020
- AGRA 2021
- AGRA 2022

4.3.7 Predstavitev projekta v okviru drugih izobraževanj

- Akademija družbenih inovacij
- Teden mobilnosti – Noordung center
- Grm Novo mesto – Center biotehnike in turizma

---

³ AGRA - Mednarodnem kmetijsko živilskem sejmu v Gornji Radgoni

4.3.8 Organizacija vsaj enega dogodka na temo zavržene hrane

- Hrane ne mečemo stran

4.3.9 Občasna prisotnost na kmečki tržnici, prodaja na stojnici

- Učilna okusov – Tržnica Ljubljana
- Tržnica Moste – stojnica

4.4 Ocena primernosti uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta

Rezultati aktivnosti, ki so potekale v času trajanja projekta na področju povezovanja z lokalno skupnostjo, iskanju novih tržnih poti ter možne dopolnilne dejavnosti na kmetiji, so strnjene v ponudbi Dobra pogostitev. Prizadevanje je usmerjeno tako, da je v ponudbo vključenih čim več domačih, lokalnih in trajnostnih izdelkov ter surovin.

Z modelom Pogostitve se želi seznaniti predvsem društva kmečkih žena v lokalnem okolju. Model predstavlja povezovanje med kmetijami, ki s pogostitvijo oziroma cateringom lahko predstavijo svojo dejavnost in izdelke širši javnosti. S svojo ponudbo lahko redno in konkurenčno nastopajo na trgu. Model omogoča prehod proizvodnje kmetije na širši trg, kar vodi v dodatno zaposlitev ali občasno pomoč v sodelovanju s socialnimi zavodi, ki so vključeni v uradne socialne programe, kot tudi z ranljivimi skupinami na trgu dela. Redna svetovalna pisarna je rezultat aktivnosti na področju vključevanja ranljivih skupin na trg dela.

V času trajanja projekta je bila zaznana potreba po tovrstnem individualnem svetovanju v smislu podpornega okolja kmetijam, ki gredo ali si želijo iti v smeri zaposlovanja ranljivih skupin v okviru svoje dejavnosti. Znanje o prilagoditvi delovnih mest ranljivim skupinam glede na njihovo vrsto in stopnjo invalidnosti omogoča uspešnejše in dolgotrajnejše vključevanje ranljivih skupin na trg dela.

Kot rezultat povezovalnih aktivnosti, ki so potekale v času trajanja projekta, je nastal sodelovalni poslovni model, ki med seboj povezuje socialno podjetje (kmetija), podjetje in javni zavod. V sodelovanju s KIS Jablje bo socialno podjetje, ki je hkrati ekološka kmetija, pridelovalo oziroma se bo ukvarjalo z vzgojo ekoloških sadik za semenarsko hišo Amaranat.

Po zaključku projekta se aktivnosti nadaljujejo v smeri rezultata – sodelovalnega modela na področju semenske proizvodnje oz. pridelave fižola slovenskih sort ter sort drugih stročnic v smeri povečane uporabe stročnic v kulinariki.

V nadaljevanju se bodo rezultati projekta merili v podporo semenske pridelave stročnic in njihovega vključevanja v gastronomijo. Aktivnosti se nadaljujejo v sodelovanju z Univerzo Maribor (uporaba rastlinjaka), lokalni socialnimi zavodi in socialnimi podjetji (socialni programi, zaposlitev) ter podjetjem (zagotovljen odkup). Uporabnost in trajnost rezultatov po zaključku projekta se izkazujeta z vzpostavitvijo redne svetovalne službe kot podpornega okolja kmetijam, ki gredo ali si želijo iti v smeri zaposlovanja ranljivih skupin v okviru svoje dejavnosti.

Z nadaljevanjem dodajanja vsebin na področju tehnologij dopolnilnih dejavnosti z vključevanjem ranljivih skupin (v nadaljevanju aktivnosti po zaključku projekta) se pripravlja izobraževalni videoprispevek na področju ponudbe – kateringov, kar predstavlja podporno okolje socialnemu podjetništvu, nadaljujejo pa se tudi aktivnosti v okviru sodelovalnega poslovnega modela na področju vzgoje ekoloških sadik in semenskega fižola.

4.5 Predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo

Pri izvajanju aktivnosti je bilo ugotovljeno, da je znanje vključevanja ranljivih skupin na trg dela treba standardizirati. Zaznana je bila potreba po tovrstnem znanju. Pri vključevanju ranljivih skupin na trg dela je potrebno znanje, katera ranljiva skupina je primerna za posamezno tehnologijo dela. Treba se je zavzemati za delovna mesta, pri katerih vrsta invalidnosti ne ovira uspešnosti osebe pri delu. Le tako lahko govorimo o delu po meri človeka.

5 ZAKLJUČKI

Diplomsko delo je predstavilo kompleksnost in raznovrstnost izzivov, s katerimi se soočajo kmetije, še posebej v luči problematike zavržene hrane, družbene odgovornosti ter vključevanja ranljivih skupin na trg dela. Raziskava je pokazala, da sta povezovanje kmetijskih dejavnosti z družbeno odgovornimi pristopi ter vključevanje ranljivih skupin lahko ključna za razvoj trajnostnih in inovativnih rešitev.

Zavedanje potrošnikov o vplivu podjetij na okolje in družbo postaja vse pomembnejše, zato smo izpostavili pomen usmerjanja kmetijskih praks in dejavnosti k družbeno odgovornim ciljem. Eden od ključnih elementov raziskave je bil tudi razvoj sodelovalnih poslovnih modelov med kmetijami, socialnimi podjetji in javnimi zavodi. S tem smo želeli vzpostaviti trajnostne povezave, ki bodo omogočile dolgoročni razvoj novih oblik dopolnilnih dejavnosti na kmetiji ter vključevanje ranljivih skupin na trg dela.

Zahvaljujemo se vsem sodelujočim in partnerjem v projektu, ki so omogočili uspešno izvedbo raziskave. Verjamemo, da so pridobljene ugotovitve korak v pravo smer za trajnostni razvoj kmetijskega sektorja. Zaključek diplomske naloge prinaša izjemno pomembne ugotovitve v kontekstu trajnostnega razvoja kmetijskega sektorja, zlasti z vidika povezovanja različnih dejavnosti na kmetiji, zmanjšanja zavržene hrane in vključevanja ranljivih skupin na trg dela. V središču našega raziskovanja je bil tudi fižol, ki se je izkazal za ključno surovino s številnimi pozitivnimi vplivi na lokalno ekonomijo. V uvodu smo poudarili nujnost soočanja s problematiko zavržene hrane, ki še posebej prizadene pridelovalce zelenjave in sadja, vključno s fižolom. Ob tem smo izpostavili, da je naša naloga preseganje teh izzivov z inovativnimi pristopi, ki koristijo kmetom ter lokalni skupnosti.

5.1 Ocena učinkov

Projekt v času omejitev zaradi pandemije covid-19 ni popolnoma dosegel zastavljenih ciljev. Kljub izzivom smo uspešno izvedli različne aktivnosti, ki bodo lahko dolgoročno pozitivno vplivale na kmetijski sektor. Promocija sodelovalnih modelov, izobraževalnih videoposnetkov ter brezplačne svetovalne službe predstavljajo trajnostne in dostopne vire tako kmetijam kot podjetjem, ki želijo vključevati ranljive skupine na trg dela.

Model »Dobra pogostitev« se je izkazal za izjemno uspešno strategijo, ki vključuje kmetije, društva kmečkih žena in socialna podjetja. Fižol kot ključna sestavina ponudbe postaja vezivo med temi entitetami, ustvarjajoč trajnostno verigo, ki odpira nova delovna mesta in na trg prinaša kakovostne lokalne izdelke. Družbena odgovornost je postala ključna v usmerjanju kmetijskih praks. Zavedanje potrošnikov

o pomenu okoljskih in družbenih vidikov proizvodnje hrane je vodilo k razvoju novih poslovnih modelov. Z modelom »Dobra pogostitev« se želi seznaniti predvsem društva kmečkih žena v lokalnem okolju. Model predstavlja povezovanje med kmetijami, ki s pogostitvijo oz. cateringom lahko predstavijo svojo dejavnost in izdelke širši javnosti. S svojo ponudbo lahko redno in konkurenčno nastopajo na trgu. Model omogoča prehod produkcije kmetije na širši trg, kar vodi v dodatno zaposlitev ali občasno pomoč v sodelovanju s socialnimi zavodi, ki so vključeni v uradne socialne programe, pa tudi z ranljivimi skupinami na trgu dela. Redna svetovalna pisarna je rezultat aktivnosti na področju vključevanja ranljivih skupin na trg dela.

5.2 Pogoji za uvedbo

V času trajanja projekta je bila zaznana potreba po tovrstnem individualnem svetovanju v smislu podpornega okolja kmetijam, ki gredo ali si želijo iti v smeri zaposlovanja ranljivih skupin v okviru svoje dejavnosti. Znanje o prilagoditvi delovnih mest ranljivim skupinam glede na njihovo vrsto in stopnjo invalidnosti omogoča uspešnejše in dolgotrajnejše vključevanje oseb iz ranljivih skupin na trg dela.

Uporabnost in trajnost rezultatov po zaključku projekta se izkazujeta z vzpostavitvijo redne svetovalne službe kot podpornega okolja kmetijam, ki gredo ali si želijo iti v smeri zaposlovanja ranljivih skupin v okviru svoje dejavnosti.

Z nadaljevanjem dodajanja vsebin na področju tehnologij dopolnilnih dejavnosti z vključevanjem ranljivih skupin (v nadaljevanju aktivnosti po zaključku projekta) se pripravlja izobraževalni video prispevek na področju ponudbe cateringov, kar predstavlja podporno okolje socialnemu podjetništvu, nadaljujejo pa se tudi aktivnosti v okviru poslovno sodelovalnega modela na področju vzgoje ekoloških sadik in semenskega fižola.

5.3 Možnosti nadaljnjega razvoja

S promoviranjem rezultatov projekta v obliki sodelovalnih modelov, dostopnosti izobraževalnih video vsebin in aktivnosti brezplačne svetovalne službe je smiselno nadaljevati tudi po zaključku projekta. Z nadaljevanjem dodajanja vsebin na področju tehnologij dopolnilnih dejavnosti z vključevanjem oseb iz ranljivih skupin se tako vzpostavi podporno okolje za kmetije in podjetja na področju vključevanja ranljivih skupin na trg dela. S sodelovalnimi poslovnimi modeli, ki med seboj povezujejo kmetije, podjetja, socialne zavode ter navsezadnje tudi javne zavode, se omogoča širitev nabora možnih dopolnilnih dejavnosti na kmetiji in hkrati izobražuje o okolju in prehrani.

Z raziskavo smo identificirali tudi potrebo po standardizaciji znanja o vključevanju ranljivih skupin na trg dela. Zato predlagamo premislek o morebitnih zakonodajnih

spremembah, ki bi olajšale razvoj novih oblik dejavnosti, povezanih s fižolom in drugimi pridelki.

Kot rezultat povezovalnih aktivnosti, ki so potekale v času trajanja projekta, je nastal sodelovalni poslovni model, ki med seboj povezuje socialno podjetje (kmetija), podjetje ter javni zavod. V sodelovanju s KIS Jablje se bo socialno podjetje, ki je hkrati ekološka kmetija, ukvarjalo z vzgojo ekoloških sadik za semenarsko hišo Amarant.

Po zaključku projekta se aktivnosti nadaljujejo v smeri rezultata – sodelovalnega modela na področju semenske proizvodnje oz. pridelave fižola slovenskih sort ter sort drugih stročnic v smeri povečane uporabe stročnic v kulinariki. V nadaljevanju se bodo rezultati projekta merili v podporo semenske pridelave stročnic in njihovega vključevanja v gastronomijo. Uporabnost in trajnost rezultatov po zaključku projekta se izkazujeta z vzpostavitvijo redne svetovalne službe kot podpornega okolja kmetijam, ki gredo ali si želijo iti v smeri zaposlovanja ranljivih skupin v okviru svoje dejavnosti. Aktivnosti se nadaljujejo v sodelovanju z Univerzo Maribor (uporaba rastlinjaka), lokalnimi socialnimi zavodi in socialnimi podjetji (socialni programi, zaposlitev) ter podjetjem (zagotovljen odkup).

6 LITERATURA IN VIRI

- Atlas okolja. (2019). Pridobljeno 24. 2. 2024 z naslova http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso*
- Bavec, M. (ur). (2003). Tehnike pridelave zelenjadnic. Ljubljana. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.*
- Doles, Z. (2008). Pridelovanje in oskrba slovenskega prostora z vrtninami. Pridobljeno 21. 2. 2024 z naslova http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/vs_doles_zvone.pdf*
- EIP Zrnate stročnice - pridelava, predelava in uporaba. (2020). Pridobljeno 15. 2. 2024 z naslova <http://www.fkbv.um.si/index.php/raziskovalna-dejavnost-fkbv/projekti/60-vsebina/4263-eip-zrnate-strocnice-pridelava-predelava-in-uporaba>*
- Etri skupnost. (2019). Trajnost oskrbovalnih verig s stročnicami. Pridobljeno 22. 2. 2024 z naslova <https://etri.si/novice/sodelovanje-na-delavnici-trajnost-oskrbovalnih-verig-s-strocnicami-in-pogostitev-tujih-gostov-mednarodnega-projekta-true/>*
- Etri skupnost. (2023). Fižolčkova pot. Pridobljeno 22. 12. 2023 z naslova <https://etri.si>*
- Evropsko partnerstvo za inovacije (EIP). (2017). Program razvoja podeželja. Pridobljeno 15. 2. 2024 z naslova <https://www.program-podezelja.si/si/2017-08-11-12-07-35>*
- FAOSTAT. (2024) Statistični podatki. Pridobljeno 2. 3. 2024 z naslova <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>*
- Fižol, nekdanj "meso ubogih", danes naša najbolj priljubljena stročnica. (2019). Pridobljeno 15. 2. 2024 z naslova <https://www.nasasuperhrana.si/clanek/fizol-nekdaj-meso-ubogih-danes-nasa-najbolj-priljubljena-strocnica/>*
- Gojenje fižola: Najbolj razširjena vrtnina. (2013). Pridobljeno 15. 2. 2024 z naslova <https://deloindom.delo.si/strocnice/gojenje-fizola-najbolj-razsirjena-vrtnina>*
- Gospodarska zbornica Slovenije. (2018). Prehod v trajnostne vrednostne verige stročnic v Evropi. Pridobljeno 22. 2. 2024 z naslova <https://www.gzs.si/Portals/220/Vsebine/SRIP%20HRANA/Marko%20Debeljak.pdf>*
- Hmeljarji, začnite gojiti česen in fižol! (2013). Pridobljeno 15. 2. 2024 z naslova <https://www.delo.si/gospodarstvo/posel/hmeljarji-zacnite-gojiti-cesen-in-fizol.html>*

- Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo. (2022). Visoki fižol v hmeljiščih. Pridobljeno 21. 12. 2023 z naslova <http://www.ihps.si/visok-fizol-v-hmeljiscih/>
- Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica (2017). Varstvo zelenjave. Pridobljeno 21. 12. 2023 z naslova: https://www.kmetijskizavod-ng.si/novice/20170721092353_20/
- Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije. (2018). Tehnološka navodila za pridelavo fižola. Pridobljeno 22. 12. 2023 z naslova https://www.kgzs.si/uploads/dokumenti/strokovna_gradiva/tehnoloska_navodila_za_pridelavo_fizola-splet_1.pdf
- Kocjan Ačko, D. (2016). Zrnate stročnice. Pridobljeno 22. 2. 2024 z naslova <https://zalozba.kmeckiglas.com/image/pdf/Zrnate%20strocnice.pdf>
- Košenina, M. (2012). Visok fižol (*phaseolus vulgaris l.*) na hmeljiščih v premeni. Pridobljeno 20. 2. 2024 z naslova http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/dv1_kosenina_monika.pdf
- Meglič, V. idr. (2018). Naš fižol. Pridobljeno 21. 2. 2024 z naslova https://www.kis.si/f/docs/ARRS_OPVGZ/Nas_fizol.pdf
- Metrob. (2019). Bolezni fižola. Pridobljeno 21. 2. 2024 z naslova <https://metrobsi.com/blogs/news/varstvo-fizola-1>
- Sezonski delavci opozarjajo na mizerno plačilo in nečloveške razmere dela. (2017). Pridobljeno 22. 12. 2023 z naslova <https://www.dnevnik.si/1042769777/slovenija/sezonski-delavci-opozarjajo-na-mizerno-placilo-in-necloveske-razmere-dela>
- Statistični urad RS. (2018). Rastlinska pridelava, Slovenija. Pridobljeno 16. 2. 2024 z naslova <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8007>
- Statistični urad RS. (2018). Statistični podatki. Pridobljeno 2. 3. 2024 z naslova https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/30_Okolje/30_Okolje__15_kmetijstvo_ribistvo__04_rastlinska_pridelava__01_15024_pridelki_povrsina/1502401S.px/table/tableViewLayout2/
- Statistični urad RS. (2020). Statistični podatki. Pridobljeno 2. 3. 2024 z naslova https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/30_Okolje/30_Okolje__15_kmetijstvo_ribistvo__03_kmetijska_gospod__08_15738_kmet_gosp_stat_reg/1573806S.px/table/tableViewLayout2/
- TRUE. TRansition paths to sUstainable legume based systems in Europe. (2020). Pridobljeno 22. 12. 2023 z naslova <https://www.true-project.eu/>

Visoki fižol. (2023). Pridobljeno 21. 12. 2023 z naslova <https://vrtobilja.si/portfolio/visok-fizol-vzgoja>

Zrnate stročnice: pridelava, predelava in uporaba. (2018). Pridobljeno 21. 12. 2023 z naslova https://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/9_EIP/9_3_Seznam_projektov/1._generacija_EIP/EIP_-_Zrnate_stro%C4%8Dnice.pdf

PRILOGI

Priloga 1:   Evalvacijsko poročilo

Priloga 2:   Soglasje za uporabo vsebine projekta in evalvacijskega poročila

PRILOGA 1

Naziv projekta:

**DRUŽBENO ODGOVORNO PODEŽELJE
V SAVINJSKI DOLINI – FIŽOLČKOVA POT**

EVALVACIJSKO POROČILO

Naročnik evalvacije:

**Zavod VINETUM Slovenske gorice, zavod za razvoj trajnostnega turizma, Lenart
so.p.**

Izvedba evalvacije:

Allium, z.o.o., so.p., Železna cesta 16, 1000 Ljubljana, Slovenija

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	54
2	METODOLOGIJA	55
3	IZVEDBA EVALVACIJE	55
3.1	Preverjanje doseganja ciljev projekta.....	55
3.2	Nameni projekta	55
3.2.1	Splošni cilji projekta.....	31
3.2.2	Dopolnilne dejavnosti	31
3.2.3	Lokalna samooskrba in kratke verige	33
3.2.4	Ekološka pridelava	34
3.2.5	Razmislek o zavrženi hrani	35
3.2.6	Družbena odgovornost.....	35
3.2.7	Ključni načrtovani rezultati projekta	36
3.3	Doseženi merljivi rezultati projekta.....	70
3.3.1	Izvedba usposabljanj za nosilce in člane kmetije – teoretični /praktični del 71	71
3.3.2	Izvedba usposabljanj za osebe iz ranljivih skupin – teoretični del.....	71
3.3.3	Izvedba praktičnega usposabljanja na kmetiji.....	71
3.3.4	En končni produkt za namen turistične promocije Savinjske doline ...	71
3.3.5	Predstavitev rezultatov projekta na vsaj enem dogodku	71
3.3.6	Predstavitev projekta na sejmu AGRA	72
3.3.7	Predstavitev projekta v okviru drugih izobraževanj.....	72
3.3.8	Organizacija vsaj enega dogodka na temo zavržene hrane	72
3.3.9	Občasna prisotnost na kmečki tržnici, prodaja na stojnici.....	72
3.4	Opis izvedenih aktivnosti za dosego ciljev	72
3.5	Ocena primernosti uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta	43
3.6	Predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo	44
4	ZAKLJUČEK – SKLEPNE UGOTOVITVE.....	78

1 UVOD

Vodilni partner projekta je Zavod Vinetum, ki deluje po merilih socialnega podjetništva, kot neprofitna socialno usmerjena organizacija, ki krepi družbeno solidarnost in kohezijo, spodbuja sodelovanje ljudi, rešuje socialne, gospodarske, okoljske in druge probleme, zagotavlja ponudbo proizvodov in storitev, ki so v javnem interesu, razvija nove možnosti zaposlovanja in poklicno reintegracijo najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela.

Poslanstvo Zavoda Vinetum je s trajnostnim turizmom povezati lokalna okolja ter s fokusom na lokalni samooskrbi, spodbuditi kratke oskrbovalne verige v kmetijstvu, spodbuditi družbo k odgovornemu družbenemu ravnanju (človek, rastlina, žival, okolje) in zgraditi modele povezovanja, sodelovanja, mreženja in vključevanja ranljivih skupin ljudi v procese lokalnega okolja.

Zavod Vinetum ima poslovno enoto v Šempetru, ki je v središču Savinjske doline in kot tak blizu kmetijam, ki sodelujejo pri projektu. Z realizirano novo zaposlitvijo osebe v sklopu projekta se bo Zavod Vinetum intenzivno vključil v procese dela na kmetiji in pomagal razviti lokalno okolje, ki bo podprlo projekt, v smeri, ki bo prinesla pozitivne rezultate za sodelujoče kmetije in širšo lokalno skupnost, hkrati pa o delu in rezultatih seznanjal javnost na področju kmetijstva ter vso ostalo zainteresirano javnost.

Za nalogo tekom projekta si je Zavod Vinetum zadal nalogo spodbuditi socialno vključenost ljudi iz ranljivih skupin in ustvariti okolje, v katerem bodo ljudje iz ranljivih skupin lažje in hitreje našli njim primerno delo, hkrati pa bodo deležni primerne socialne zaščite z zagotovilom enakopravnega vstopa na trg dela.

Zavod Vinetum bo tudi na področju razvijanja lokalne samooskrbe organiziral izobraževanja o posledicah uživanja nezdrave hrane, o ekološki pridelavi in zmanjšanju odpadkov na področju kmetijstva ter iz tega izhajajočo družbeno odgovornost.

Evalvacijsko poročilo se nanaša na projekt **Družbeno odgovorno podeželje v Savinjski dolini - FIŽOLČKOVA POT** (v nadaljevanju projekt).

Projekt izvaja **ZAVOD VINETUM SLOVENSKE GORICE, ZAVOD ZA RAZVOJ TRAJNOSTNEGA TURIZMA, LENART so.p.** s sedežem; Nikova ulica 9, 2230 Lenart, ki ga zastopa Lenka Puh.

Projekt se izvaja v okviru 2. javnega razpisa za podukrep 16.9 Podpora za diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti v dejavnosti v zvezi z zdravstvenim varstvom, socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost, ter izobraževanjem o okolju in hrani, in sicer s strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije. Cilj podukrepa je preučitev možnosti razvoja aktivnosti na kmetiji, ki se nanašajo na področje izobraževanja o okolju in hrani, zdravstvenega varstva, socialnega varstva oziroma invalidskega varstva.

Evalvacijsko poročilo se nanaša na obdobje 24 mesecev (od 18. 11. 2019 do 28. 10. 2021), ki vsebuje sintezo treh storitev evalvacije:

- metodologije,
- izvedbe evalvacije ter
- zaključka.

Višina odobrenih sredstev znaša 75.000 EUR

2 METODOLOGIJA

Evalvacija projekta je v proučevanem obdobju temeljila na kvalitativni analizi podatkov, pri čemer smo pridobili opisne podatke, jih analizirali in interpretirali. Prav tako smo v okviru kvalitativnega pristopa izvedli metodo spraševanja v obliki intervjuja z izvajalcem projekta.

V evalvacijskem poročilu smo uporabili tudi metodo sinteze, kjer smo povezali vse tri storitve iz same izvedbe evalvacije.

3 IZVEDBA EVALVACIJE

V nadaljevanju je evalvacija razdeljena v tri sklope:

- preverjanje doseganja ciljev projekta,
- ocena primernosti, uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta ter
- predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo.

3.1 Preverjanje doseganja ciljev projekta

Vodilni partner je kot glavni namen projekta navedel: razširitev nabora možnih dejavnosti na kmetijah tudi na dejavnosti v zvezi s socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost ter izobraževanjem o okolju in hrani. To bodo dosegli s povezovanjem dejavnosti nekaterih podjetij, ki delujejo na tem področju, kmetijami, ki bi želele poskusno izvajati te aktivnosti, skupaj v povezavi s socialnimi zavodi in soc. podjetji. V okviru projekta bi kmetije pridobile znanja, ki bi lahko privedla k ustvaritvi novega delovnega mesta na kmetiji.

Končni cilj ni le razvoj delavnega mesta na kmetiji temveč v povezavi z vsemi partnerji vzpostaviti sistem delovanja, po katerem bi nastala nova delovna mesta tudi za ranljive skupine, ki bi bile sposobne opravljati posamezne delovne faze na kmetiji ali podjetju.

3.2 Nameni projekta

Namen projekta je vzpostaviti sodelovanje med kmetijami in socialnim podjetjem in hkrati izobraževati tako člane kmetije, kot zaposlene iz ranljivih skupin na trgu dela.

Ustvariti trdno verigo povezave med kmetijami in lokalnimi javnimi zavodi, ki bo ostala in se večala tudi po preteku razpisnega obdobja. Stremeti k razvoju in boljši ekonomičnosti naših kmetij, da bodo videle smisel in prihodnost njihove soudeležbe v projektu s povečano samooskrbo z lokalno hrano. Z lokalno pridelano surovino in povezanostjo ter sodelovanjem partnerjev v tej verigi se bo izdelal nov tržni produkt, ki bo imel lokalno zgodbo, ta zgodba pa mora biti komercialna nit promocije in prodaje. Kvalitetna, domača, lokalna surovina, bo dvignila podobo produkta - fižola, saj se bo na trg plasiral novi produkt, ki bi pomembno prispeval k razpoznavnosti Savinjske doline tudi v smislu turističnega produkta. Posledično bo projekt in nov izdelek prispeval k večjem deležu visokokvalitetnih izdelkov, katerega rezultati bodo vidni tudi v višjih prihodkih od prodaje.

Projekt si hkrati prizadeva, da se presežke hrane, namesto da se jih zavrže, koristno izrabi in iz njih ustvari sekundarne produkte. Velik del pridelka, ki ga pridelajo lokalni kmetje se v primeru neprodaje zavrže. Po skrbno določeni metodologiji se bo oblikoval način sodelovanja, ki bo omogočal, da se presežni in neizkoriščen pridelek odkupi, pridelovalcem pa bo omogočil, da za te pridelke, ki bi jih sicer zavržli, vsaj nekaj iztržijo. Odkupljene pridelke bi predelali v prehranske izdelke, ki bi jih prodajali naprej. S tem se izvaja dobra praksa z namenom, da zmanjšamo količino zavržene hrane, hkrati pa se omogoči ohranjanje in nastajanje novih delovnih mest za ljudi iz ranljivih skupin.

Poskušali bomo udejanjiti vpliv socialnega podjetništva in izkoristiti njegove največje prednosti, saj socialna podjetja rešujejo težave neke družbene skupnosti, izhajajo iz nje in rastejo skupaj z ljudmi od samega začetka.

Tekom projekta se želi zainteresirane iz ranljivih skupin izobraziti in usposobiti. Z razširitvijo dejavnosti in novimi potmi bi dobili možnost za zaposlitev v okviru podjetij, kmetij ali kje drugje. Zavedati se je potrebno, da te osebe v večini primerov potrebujejo več časa za določeno delo, pogosto pa morajo imeti še prilagojene delovne pogoje in stalno prisotnost strokovnega osebja.

V projektu bodo sodelovale različne ranljive skupine in sicer starejši od 65 let, najbolj ranljive skupine na trgu dela, dolgotrajno brezposelni ter invalidi v skladu z zakonom, ki ureja izenačevanje možnosti invalidov. Aktivnosti so namenjene tudi medgeneracijskemu sodelovanju in sicer za starejše osebe nad 65 let ter osebe med 15 do vključno 65 let.

Pestrost in obseg dopolnilnih dejavnosti na kmetijah se v zadnjih letih izjemno povečuje. Namen dopolnilnih dejavnosti je reševanje ekonomskega položaja kmetij. Dohodek kmečkih gospodinjstev v večini primerov ne omogoča doseganja primerne socialnega statusa. Če želijo kmetovalci dosegati zadovoljiv dohodek, morajo del sredstev pridobiti iz drugih virov.

3.2.1 Splošni cilji projekta

Partnerji so si zadali splošne cilje projekta in ob tem predvideli pričakovane spremembe, ki se želijo doseči glede na trenutno stanje.

- preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji,
- izobraziti kmete in zaposlene v socialnem podjetju, da bodo sposobni samostojno izvesti potrebne aktivnosti za izvajanje dopolnilne dejavnosti
- izobraževati na področju ekološkega kmetovanja,
- spodbujanje zmanjševanja količin zavržene hrane in večanje družbene odgovornosti na omenjenem področju,
- ustvariti vsaj eno delovno mesto,
- medgeneracijsko sodelovanje in povezovanje,
- ustvariti produkt, ki bo doprinesel k izboljšanju finančnega položaja na kmetiji,
- seznaniti druge kmetije, socialna podjetja in širšo skupnost o rezultatih projekta,
- ugotoviti ali so potrebne spremembe na področju zakonodaje, ki bi omogočile oz. olajšale razvoj novih oblik dopolnilne dejavnosti na kmetiji,
- zaradi potrditve dela opraviti zunanjo evalvacijo.

Za izvedbo projekta bo vodilni partner zaposlil osebo za polni delovni čas. Partnerji so se dogovorili, da sredstva namenijo za zaposlitev koordinatorja pri vodilnem partnerju

3.2.2 Dopolnilne dejavnosti

Kmetije, ki se danes ukvarjajo z dopolnilno dejavnostjo, morajo pokazati dobro mero podjetnosti in inovativnosti, saj morajo znati svoje izdelke kvalitetno pridelati, predelati, promovirati in jih uspešno prodati na trgu. Na trgu prodajajo poleg izdelkov tudi svoje storitve. V zadnjih letih so dopolnilne dejavnosti postale pomemben del kmetijskih gospodarstev, kar je dokaz potreb po izboljšanju ekonomskega statusa kmeta ter odraz potreb trga.

Dopolnilne dejavnosti na kmetiji predstavljajo:

- podjetniški potencial v samozaposlovanju,
- izboljšanje finančnega položaja kmetije in posameznikov kmetijskega gospodarstva (kmeta z družino),
- razvoj t. i. družinskega podjetništva (kjer gre tudi za prenos znanja in lastništva kmetije na mlajše potomce, s čimer ohranjamo kmetijsko krajino in veščine pridelovanja hrane s poudarkom na samooskrbi lokalnega in širšega okolja)
- ohranjanje medgeneracijske tradicije in kakovosti življenja na podeželju.

Z razvojem dopolnilnih dejavnosti kmetije zmanjšujejo svojo odvisnost od sredstev, ki jih kmetijstvu namenja kmetijska politika. V Sloveniji se razvijajo dopolnilne dejavnosti, ki so tesno povezane s kmetijsko pridelavo. Na nekaterih kmetijah bo dopolnilna dejavnost zavestno ostala le dopolnilna, na drugih pa lahko preraste v glavno dejavnost in tako pripomore k prestrukturiranju slovenskega kmetijstva.

Razvoj dopolnilne dejavnosti na kmetiji v zadnjih letih pridobiva na pomenu. Na kmetiji, ki z obstoječo proizvodnjo ne dosega zadovoljivega dohodka, pomaga dopolnilna dejavnost zagotoviti dodaten vir zaslužka, pri čemer se izkoristijo razpoložljiva znanja in spretnosti ljudi, obdelovalne površine, infrastruktura (obstoječa gospodarska poslopja in oprema ter stroji...).

Hkrati pa zahteva dopolnilna dejavnost od članov kmetije jasno definirano vizijo, dobro organiziranost, realno in korektno zastavljene cilje, odlično načrtovanje vseh faz pridelave in/ali predelave hrane, pa tudi dobro poznavanje trga ter zanj potencialnih ciljnih kupcev.

Namen projekta je razširitev nabora možnih dejavnosti na kmetijah ob vključevanju ranljivih skupin, ki jih preko socialnih programov spodbudimo k boljšemu socialnemu in družbenemu življenju. Hkrati pridobijo vključene osebe znanja o pomenu ohranjanja kmetijskih in zemljiških površin ter spretnosti, ki so povezane s pridelavo/predelavo hrane in njenim plasiranjem na trg. Kmetijam, ki bodo vključene v projekt, se lahko časovno izboljšajo posamezni postopki pridelave ali predelava hrane, v sklopu projekta se lahko razvijejo inovativni in unikatni produkti z izraženo lokalno noto, s poudarkom na razvoju produkta, ki čim manj obremenjuje naravo.

Pristop delovanja bo potekal pa načelih ETRI SKUPNOSTI. ETRI SKUPNOST je skupnost podjetij, organizacij in posameznikov, ki gradijo vključujočo družbo z vključevanjem ranljivih skupin v delovne procese. S svojim delovanjem spreminjajo način razmišljanja, razumevanja in navade na področjih ekonomije, ergonomije in etične ekonomije, ki so nedeljivo povezana.

Če želimo delovati odgovorno do okolja, moramo človeka postaviti kot središče in le v tem primeru deluje tudi etično. Trajnostni poslovni model v smeri vključujoče družbe se financira s spremembo navad nas potrošnikov, v ospredje pa so postavljena vlaganja v razvoj in pozitivni družbeni učinki, ki omogočajo socialno vključenost vseh pripadnikov družbe. Etri pristop se ne kaže vedno v bilanci, temveč na učinku v družbi, saj ustvarjamo z zaposlovanjem določenih skupin oseb z omejitvami nova delovna mesta ter prihranke v zdravstveni in državni blagajni.

Končni cilj projekta tako ne bi bil le razvoj delovnega mesta na kmetiji, ampak v povezavi z vsemi partnerji vzpostaviti sistem delovanja, po katerem bi nastala nova delovna mesta tudi za ranljive skupine, ki bi bile sposobne opravljati posamezne delovne faze na kmetiji in razviti produkte, povezane s kmetijami, ki bi jih le-te znale proizvesti in ponuditi trgu.

3.2.3 Lokalna samooskrba in kratke verige

Ideja o prodaji lokalno pridelanih živil je prerasla v projektno zasnovo, ki temelji na sožitju med pridelovalci in potrošniki ter zadovoljuje obe strani. Posrednik v tem primeru pomaga pridelovalcem pri prodaji njihovih izdelkov, kupcem pa omogoča, da se pestra ponudba slovenskih proizvodov prodaja na enem mestu. S tem je vzpostavljen lokalni trg, ki temelji predvsem na kratkih dobavnih verigah, saj je pot med proizvajalcem in končnim potrošnikom živila najkrajša.

S projektom želimo vzpodbuditi sodelovanje med udeleženci ter vzpostaviti in razviti kratke dobavne verige ter okrepiti promocijsko dejavnost. Naš cilj je še intenzivneje promovirati in prodajati lokalno pridelano hrano. S pridelovalci fižola (in po možnosti pridelovalci tudi drugih kmetijskih kultur) želimo vzpostaviti tesnejše sodelovanje in resnejši pristop k medsebojnemu povezovanju kmetij, zadrug (zaenkrat so precej razdrobljene) in potencialnih kupcev (individualni, javne ustanove...).

Ustvariti želimo trdno verigo, ki bo ostala in se večala tudi po preteku razpisnega obdobja. Stremeti moramo k razvoju in boljši ekonomski stabilnosti naših kmetij, ki jo lahko v sklopu projekta preverimo skozi sodelovanje in razvoj novih produktov s ciljem povečati samooskrbo z lokalno hrano. Z lokalno pridelano surovino in povezanostjo ter sodelovanjem naših partnerjev v tej verigi bomo izdelali nov tržni produkt, ki bo imel lokalno zgodbo, ta zgodba pa mora biti komercialna nit promocije in prodaje. Kvalitetna, domača, lokalna surovina, bo dvignila podobo produkta - fižola, saj se bo na trg plasiral novi produkt, ki bi pomembno prispeval k razpoznavnosti Savinjske doline tudi v smislu turističnega kulinaričnega produkta. Posledično bo projekt in nov izdelek prispeval k večjemu deležu visokokvalitetnih izdelkov na lokalnem trgu, katerega rezultati bodo vidni tudi v višjih prihodkih od prodaje.

Samooskrba ni pomembna samo zaradi učinkov materialne in okoljske narave. Višja raven samooskrbe prispeva tudi k občutku varnosti in moči, ki jo skupnost potrebuje. Če smo odvisni od tuje hrane, tuje energije itd., se počutimo izrazito negotove in ogrožene kot skupnost in kot posamezniki. To je za Slovenijo izrednega pomena zaradi zgodovinske izkušnje odvisnosti od tuje moči.

Doseganje visoke stopnje lokalne samooskrbe bi prineslo številne prednosti:

- trajnostna delovna mesta,
- preprečevanje propadanja kmetij,
- razvoj lokalnega trga,
- ohranjanje biotske raznovrstnosti,
- komparativno prednost v razmerah spreminjajočega se podnebja,
- boljšo sledljivost in kontrola kakovosti,
- možnost nakupa zdrave hrane,
- zalaganje javnih šol, vrtcev ipd. z lokalno in s tem z bolj zdravo hrano,
- enakomerno poseljenost državnega ozemlja, ohranitev poselitve podeželja,
- prehransko neodvisnost.

Ugotavljamo, da predstavlja priprava fižola za trg (prebiranje, pakiranje,...) veliko obremenitev za hmeljarske kmetije, ki so danes že kar podjetja. Včasih ta dela niso predstavljala težave, ker je bilo na kmetijah veliko pridnih rok, ki so preko zime to potrebno delo tudi postorile. Danes pa je situacija drugačna in vse kmetije se srečujejo na področju pridelave fižola s problemom priprave pridelka za trg.

Prav na tem segmentu vidimo odlične možnosti za sodelovanje med kmetijami, socialnimi podjetji, ki bi lahko pomagali v določenih fazah priprave pridelka za trg tako, da bi usposobili svoje ljudi za ta dela, prevzeli vsa potrebna opravila, olajšali kmetom

pot do končnega izdelka, poiskali poti za prodajo pridelka in proizvodov po načelu kratkih oskrbovalnih verig in tudi nekaj zaslužili.

V primeru, da bi v sklopu projekta razvili kulinarične produkte za katere bi ugotovili, da so zanimivi za trg, bi lahko na novo razvite produkte vključili v dopolnilno dejavnost, ki bi lahko rezultirala v novi (delni) zaposlitvi na kmetiji.

Naš namen je, da vzpostavimo sodelovanje med hmeljarskimi kmetijami in socialnim podjetjem in hkrati izobražujemo tako člane kmetije, kot zaposlene iz ranljivih skupin na trgu dela ter širšo skupnost.

3.2.4 Ekološka pridelava

Ker smo pri nas navajeni videza in okusa avtohtonih in domačih sort fižola, moramo tudi v prihodnje zagotoviti, da bodo lokalno uveljavljene sorte ostale na naših krožnikih. Ena takih sort je 'Semenarna 22' ali bolj poznan kot savinjski sivček oziroma kar sivček. To je visoki fižol, ki se je kot poljščina obdržal v Savinjski dolini, kjer ga že desetletja pridelujejo v hmeljskih žičnicah v času premene, med izkrčitvijo starega in zasaditvijo novega nasada hmelja. Glede višine rasti in rastne dobe mu ustreza pridelava v visokih žičnicah na hmeljiščih. Sivček spada med ohranjevalne sorte, ki so pomembne za lokalno pridelavo in kot genski vir pri žlahtnjenju novih slovenskih sort fižola.

Sorto visokega fižola 'Semenarna 22' so v osemdesetih letih 20. stoletja požlahtnili v Semenarni Ljubljana, v sortno listo pa je bila vpisana leta 1975.

Tekom projekta nameravamo ugotoviti, ali smo sposobni na naših kmetijah v Savinjski dolini pridelati tudi ekološki fižol in mu v primeru uspeha omogočiti posebno mesto pri kupcih na trgu, hkrati pa izobraževati ljudi glede ekološkega kmetovanja in vpliva zdrave prehrane na človeka in okolje

3.2.5 Razmislek o zavrženi hrani

Vsak dan odvržemo ogromne količine uporabne in užitne hrane. V svetovnem merilu se največji delež hrane zavrže prav pri sadju in zelenjavi ter korenovkah in gomoljnicah. Tako se zavrže približno 30 % vseh žit ter kar med 40 % in 50 % gomoljnic ter sadja in zelenjave, 20 % semen, mesa in mlečnih izdelkov ter 35% rib. Zastrašujoč je tudi podatek, da v Evropi in Severni Ameriki zavržemo kar 95-115 kg hrane /prebivalca letno, medtem ko je bistveno nižja količina zavržene v podsaharski Afriki in v južni in jugovzhodni Aziji kjer zavržejo od 6-11 kg hrane na prebivalca letno.

V projektu si bomo prizadevali, da bi presežke hrane, namesto da se jih zavrže, koristno izrabili in iz njih ustvarjali sekundarne produkte. Velik del pridelka, ki ga pridelajo lokalni kmetje se v primeru ne prodaje trenutno zavrže. Tukaj želimo nastopiti mi. Po skrbno določeni metodologiji bomo oblikovali način sodelovanja, ki nam bo omogočal, da kupujemo presežni in neizkoriščen pridelek, pridelovalcem pa bo omogočil, da za te pridelke, ki bi jih sicer zavržli, vsaj nekaj iztržijo.

Odkupljene pridelke bi predelali v prehranske izdelke, ki bi jih prodajali naprej. S tem bomo izvajali dobro prakso z namenom, da zmanjšamo količino zavržene hrane, hkrati pa bomo tudi omogočili ohranjanje in nastajanje novih delovnih mest za ljudi iz ranljivih skupin.

3.2.6 Družbena odgovornost

Vse bolj ozavešeni potrošniki kupujejo izdelke in storitve družbeno odgovornih podjetij, kjer gre za spremembe v celotni dobavni verigi. Danes se že izraža trend, ko mladi presojujejo bodoče delodajalce po učinkih organizacije na družbo oziroma okolje, kar med drugim pomeni, da bolj družbeno odgovorna podjetja dobijo boljši kader. Zaposleni v takih podjetjih so bolj zadovoljni in naredijo več.

Družbena odgovornost je torej pomembna in tega se bodo morali pričeti zavedati tudi na kmetijah, saj jim bo družbeno odgovorna naravnost na dolgi rok prinesla pomembne koristi pri upravljanju tveganj, možne prihranke, boljše odnose s strankami, jasnejšo pozicijo na trgu in spodbudilo njihovo sposobnost za inovacije v procesu proizvodnje in plasiranju hrane na trg.

3.2.7 Ključni načrtovani rezultati projekta

Razvoj dopolnilne dejavnosti na kmetiji v zadnjih letih pridobiva na pomenu. Kmetiji, ki z obstoječo proizvodnjo ne dosega zadovoljivega dohodka, dopolnilna dejavnost pomaga zagotoviti dodaten vir zaslužka, pri čemer se izkoristijo razpoložljiva znanja in spretnosti ljudi, naravni pogoji, razpoložljivi prostori, kmetijski pridelki in gozdni asortimenti ter razpoložljiva oprema in stroji. Hkrati pa od nosilca dejavnosti in članov kmetije zahteva večjo organiziranost, več načrtovanja, jasno postavitev ciljev, poslanstva in vizije, pa tudi dobro poznavanje trga ter zanj potencialnih ciljnih kupcev.

Namen projekta je tako razširitev nabora možnih dejavnosti na kmetijah tudi na dejavnosti v zvezi s socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost ter izobraževanjem o okolju in hrani. To bomo dosegli s povezovanjem dejavnosti nekaterih podjetij, ki delujejo na tem področju ter kmetijami, ki bi želele poskusno izvajati te aktivnosti. V okviru projekta bi kmetije pridobile znanja, ki bi lahko privedla k ustvaritvi novega delovnega mesta na kmetiji.

- Naš namen je, da vzpostavimo sodelovanje med kmetijami in socialnim podjetjem in hkrati izobražujemo tako člane kmetije, kot zaposlene iz ranljivih skupin na trgu dela.
- Ustvariti želimo trdno verigo, ki bo ostala in se večala tudi po preteku razpisnega obdobja. Stremeti moramo k razvoju in boljši ekonomičnosti naših kmetij, da bodo videle smisel in prihodnost njihove soudeležbe v projektu s povečano samooskrbo z lokalno hrano. Z lokalno pridelano surovino in povezanostjo ter sodelovanjem naših partnerjev v tej verigi bomo izdelali nov tržni produkt, ki bo imel lokalno zgodbo, ta zgodba pa mora biti komercialna nit promocije in prodaje. Kvalitetna, domača, lokalna surovina, bo dvignila

podobo produkta - fižola, saj se bo na trg plasiral novi produkt, ki bi pomembno prispeval k razpoznavnosti Savinjske doline tudi v smislu turističnega produkta. Posledično bo projekt in nov izdelek prispeval k večjem deležu visokokvalitetnih izdelkov, katerega rezultati bodo vidni tudi v višjih prihodkih od prodaje.

- Poskušali bomo udejanjiti vpliv socialnega podjetništva in izkoristiti njegove največje prednosti, saj socialna podjetja rešujejo težave neke družbene skupnosti, izhajajo iz nje in rastejo skupaj z ljudmi od samega začetka. To pa je za socialno podjetje najboljša reklama. Ni boljšega kot načrtovati in graditi podjetje s svojimi kupci in zaposlenimi. Ko kupci spoznajo, da se resnično trudiš za njih, da jim pomagaš, da si pošten, da dobiček vlagaš nazaj v okolje, kjer živijo, to začnejo spoštovati in nagrajevati. Ko jim je enkrat jasno tudi to, da socialno podjetje ni le napis na spletni strani, ampak filozofija podjetja, postanejo tvoji najzvestejši podporniki. V nekem trenutku spoznajo, da bolj ko finančno pomagajo socialnemu podjetju, bolj pomagajo sebi. Enako velja za zaposlene v socialnem podjetju. Ko spoznajo, da razvoj podjetja in uspešno poslovanje nista le odgovornost in dolžnost poslovodstva, da so oni tisti, ki soustvarjajo zgodbo o uspehu in so zato »nagrajeni« z delom v ugodnem delovnem okolju, kjer bodo dobrodošle in podprte tudi njihove ideje, bodo pripravljeni delati mnogo bolje in se bodo identificirali s podjetjem.
- Pri vseh teh aktivnostih že danes sodelujejo osebe iz ranljivih skupin, vendar večina ni usposobljena za taka dela. Tekom projekta bi zainteresirane lahko izobrazili, jih usposobili in bi z razširitvijo dejavnosti in novimi potmi dobili možnost za zaposlitev v okviru naših podjetij, kmetij ali kje drugje. Zavedati se je potrebno, da te osebe v večini primerov potrebujejo več časa za določeno delo, pogosto pa morajo imeti še prilagojene delovne pogoje in stalno prisotnost strokovnega osebja.
- Končni cilj projekta tako ne bi bil le razvoj delovnega mesta na kmetiji, ampak v povezavi z vsemi partnerji vzpostavitev sistema delovanja, po katerem bi nastala nova delovna mesta tudi za ranljive skupine, ki bi jih bile sposobne opravljati ter produkte, povezane s kmetijami, ki bi jih le-ti znali proizvesti.

Evalvacija načrtovanih ciljev in aktivnosti projekta v povezavi z izpolnjevanjem obveznosti je opredeljena za izbrana merila: sestava partnerstva, referenca vodilnega partnerja, povečanje usposobljenosti članov kmetije, vključenost različnih ranljivih družbenih skupin, izvedba usposabljanja za osebe iz ranljivih skupin članov kmetij, vključenost medgeneracijskega sodelovanja, nova zaposlitev za namen izvedbe projekta, prenos znanja in informacij o projektu, način in obseg razširjanja rezultatov, evalvacija projekta s strani zunanjega izvajalca ter spodbujanje diverzifikacije dejavnosti na kmetiji.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
1. Sestava partnerstva	Vključiti kmetijska gospodarstva, organizirana kot kmetija z vključitvijo vsaj enega člana partnerstva – pravne osebe, organizirane kot socialno podjetje, ki je v evidenci MGRT.
	Opis doseženih ciljev
	Partnerstvo sestavljajo tri kmetijska gospodarstva, organizirana kot kmetija in dva člana partnerstva – pravni osebi, organizirani kot socialno podjetje oz. invalidsko podjetje, ki je v evidenci. MGRT.

- **COKAN IVO, SPODNJE ROJE 1, 3311 ŠEMPETER V SAVINJSKI DOLINI**

Družinska kmetija z dvema odraščajočima sinovoma (18 in 20 let). Ivo je kmetijski zavarovanec, njegova žena je zaposlena izven kmetije. Temeljna dejavnost je reja molznic in prireja mleka za Mlekarno Celeia - s standardom BREZ GSO in pridelovanje hmelja. Rečemo lahko, tipična Savinjska kmetija, z dvema zelo intenzivnima dejavnostima. Kmetija ima v večinskem deležu konvencionalno pridelovanje, na 1,5 ha pa ekološko pridelovanje. Na tej dislocirani enoti (v velikosti 1,5 ha) je registrirano pridelovanje semen za podjetje Amarant. Tu bodo prišle prav pridne roke iz socialnih podjetij.

- **BIZJAK JOŽE, LETUŠ 50, 3327 ŠMARTNO OB PAKI**

Mešana kmetija, ki se ukvarja z mlečno proizvodnjo in hmeljarstvom. V času premen v hmeljiščih prideluje tudi fižol. Kljub temu, da je gospodar kmetije že starejši, je na kmetiji vpeljal veliko novosti. Kmetija ima svojo zbiralnico mleka, urejeno kapljično namakanje.

Skozi leto se na kmetiji pojavijo obdobja, ko zaradi preobilice dela procesi, kjer je potrebnih več pridnih rok zastanejo. Prav v tem segmentu bi osebe iz ranljivih skupin pod strokovnim mentorstvom kmetiji s svojim delom pomagale. Na ta način bi bila dela pravočasno opravljena, hkrati pa iz dosedanjih izkušenj z delom z ljudmi iz ranljivih skupin vemo, da prinašajo tovrstno dela pozitivne rezultate pri njihovem razvoju in prilagajanju.

Lastnik kmetije bo sodeloval kot somentor, da pridobijo novo vključene osebe večšine, ki so za posamezno delovno operacijo potrebne ter se usposobijo za samostojno opravljanje del in so v nadaljevanju sposobne opravljati taka dela tudi za druge kmetije.

- **POPRAŠK ALEŠ, SKORNO 27, 3327 ŠMARTNO OB PAKI**

Je ekološka kmetija, ki ima registrirano dopolnilno dejavnost iz več področij.

Ukvarjajo se z osnovnim kmetovanjem, poleg tega pa kot dopolnilno dejavnost pripravljajo marmelade, pečejo kruh in pecivo in se predstavljajo na vseh pomembnih prireditvah in sejnih s kmetijskega področja po Sloveniji. Ukvarjajo se tudi z destilacijo eteričnih olj, ki je nadaljevanje pridelave zelišč in na to temo pripravljajo delavnice za obiskovalce.

Lastnik kmetije bo sodeloval kot somentor, da pridobijo novo vključene osebe veščine, ki so za posamezno delovno operacijo potrebne ter se usposobijo za samostojno opravljanje del in so v nadaljevanju sposobne opravljati taka dela tudi za druge kmetije.

- **DRUŠTVO ZA RAZVOJ ČLOVEŠKIH VIROV IN SOCIALNIH PROGRAMOV NOVUS Trg mladosti 6, 3320 Velenje**

Društvo pokriva različna področja, tekom projekta pa bodo aktivnosti usmerjene v razvoj in izvajanje dolgih programov socialne aktivacije, ter povezovanje z zaposlitvenimi programi. Z izvajanjem projekta bomo udeležencem zagotavljali socialne in delovne spretnosti, znanja, dvig njihove motivacije, graditev funkcionalnih spretnosti za aktivno reševanje socialnih problematik, vključevanje v delovno aktivnost ter njihovo opolnomočenje za približevanje vstopa na trg dela.

V povezovanju z različnimi organizacijami, ki v okviru projekta nastopajo kot projektni partnerji ali v verigi sodelovanja znotraj regije, se bodo krepile kompetence udeležencev iz ranljivih skupin.

Osebam iz ciljne skupine bodo nudili dostopne, raznolike in kakovostne programe socialne aktivacije, s katerimi se jim omogoči: razvoj socialnih veščin in spretnosti, dvig funkcionalnih kompetenc za vključenost v družbo, omogoči pridobitev znanj in informacij, ki vodijo k razrešitvi socialnih stisk in težav, ki pogosto spremljajo stanje dolgotrajne brezposelnosti. Z novimi metodami dela omogočali dvig oz. pridobitev novih delovnih spretnosti in znanj ter kompetenc za iskanje zaposlitve, s čimer se bo okrepili zaposlitveni potencial posameznikov. S sodelovanjem z različnimi projektnimi partnerji in drugimi pridruženimi partnerji se bo krepilo povezovanje različnih deležnikov v regiji.

Ugotovitve evalvacije na izbrano merilo:

Vodilni partner je socialno podjetje, ki opravlja dejavnost na področju socialnega varstva, preostali trije partnerji pa so organizirani kot kmetijsko gospodarstvo. Skladno z Uredbo in merili v JR je sestava partnerstva ustrezna oz. dosega višje cilje, kot so navedeni minimalni kriteriji.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
2. Referenca vodilnega partnerja	Vodenje projekta Razvoj družbeno odgovornega turizma, financiran s strani MGRT
	Opis doseženih ciljev
	Vodenje projekta Razvoj družbeno odgovornega turizma, financiran s strani MGRT.

Ugotovitve evalvacije na izbrano merilo:

Reference vodilnega partnerja izpolnjujejo pogoje razpisa.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
3. Povečanje usposobljenosti članov kmetije	Vodilni partner bo za namen usposabljanja nosilcev in članov kmetij pripravil usposabljanja s področja dopolnilnih dejavnosti in socialnega varstva, ekološkega kmetovanja in zavrženi hrani ter družbeni odgovornosti v trajanju več kot 15 ur
	Opis doseženih ciljev
	Vodilni partner je z namenom usposabljanja nosilcev projekta, članov kmetij, ranljivih skupin ter zaposlenih organiziral usposabljanja, delavnice s področja dopolnilnih dejavnosti, ekološkega kmetovanja, tržnih poti na kmetiji, viškov hrane ter družbeni odgovornosti.

Namen je vzpostaviti sodelovanje med kmetijami, socialnimi podjetji in društvi ter hkrati izobražujemo tako člane kmetije, kot zaposlene iz ranljivih skupin, ki so na trgu dela.

Na ta način bodo pridobili vsi / bosta pridobila oba: kmeta se bo naučil sodelovanja z mentorji in bo imel pridelek pripravljen, zaposleni v socialnem podjetju pa bodo pridobili nove veščine na področju kmetijskih del.

Ugotovitve evalvacije na izbrano merilo:

Vodilni partner je izvedel 20 ur usposabljanj za nosilce in člane kmetij z namenom povečanja usposobljenosti ter individualna usposabljanja za ciljno skupino ranljivih skupin, s čimer presega zadane cilje iz prijavne dokumentacije.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti		
4. Vključenost različnih ranljivih družbenih skupin	Aktivnosti se izvedejo za dve ranljivi skupini in sicer: <ul style="list-style-type: none"> • starejše od 50 let (sodelujejo osebe, ki so vključene v projekt ZZZS - Aktivni do upokojitve) • dolgotrajno brezposelne (vključiti želimo osebe iz projektov ZZZS – Socialna aktivacija) 		
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th data-bbox="649 866 1356 920">Opis doseženih ciljev</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="649 920 1356 1016"> V izvedene aktivnosti niso bile konkretno vključene ranljive skupine iz Savinjske doline.. </td> </tr> <tr> <td data-bbox="649 1016 1356 1187"> V aktivnosti so bile vključene dolgotrajno brezposelne osebe iz ranljivih skupin iz Osrednjeslovenske regije (projekt ZZZS - SA, Geri - gerontološki raziskovalni inštitut, društvo Odnosi, Združenje EPEKA). </td> </tr> </tbody> </table>	Opis doseženih ciljev	V izvedene aktivnosti niso bile konkretno vključene ranljive skupine iz Savinjske doline..
Opis doseženih ciljev			
V izvedene aktivnosti niso bile konkretno vključene ranljive skupine iz Savinjske doline..			
V aktivnosti so bile vključene dolgotrajno brezposelne osebe iz ranljivih skupin iz Osrednjeslovenske regije (projekt ZZZS - SA, Geri - gerontološki raziskovalni inštitut, društvo Odnosi, Združenje EPEKA).			

Ugotovitve evalvacije na izbrano merilo:

Zaradi COVIDA-19 ukrepov in razmer v aktivnosti niso bile vključene ranljive skupine iz Savinjske regije. V aktivnosti so bile vključene dolgotrajno brezposelne osebe iz ranljivih skupin iz Osrednjeslovenske regije (projekt ZZZS - SA, Geri - gerontološki raziskovalni inštitut, društvo Odnosi, Združenje EPEKA). Vodilni partner dosega zadani cilj iz razpisne dokumentacije.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
5. Vključenost medgeneracijskega sodelovanja	Projekt predvideva v medgeneracijsko sodelovanje vključiti: <ul style="list-style-type: none"> • osebe mlajše od 15 let, • osebe v starosti od 15 do vključno 65 let, • osebe starejše od 65 let
	Opis doseženih ciljev
	Izvedene aktivnosti projekta so vključevale medgeneracijsko sodelovanje – osebe v starosti od 15 do 65 let. S sodelovanjem in podpiranjem mladih, ki s svojimi idejami prispevajo na področju zmanjševanja viškov hrane je bil ustvarjen nov inovativen produkt iz stročnic. <ul style="list-style-type: none"> • Mibito – 1. leto projekta • Chika – 2. leto projekta • Samove palačinke – 2. leto projekta Zaradi Covid razmer so nam bile onemogočene aktivnosti povezovanja z starejšimi osebami. (Odločba št. 33125-2/2018/31)

Ugotovitve evalvacije na izbrano merilo:

Izvedene aktivnosti projekta so vključevale medgeneracijsko sodelovanje – osebe v starosti od 15 do 65 let. S sodelovanjem in podpiranjem mladih, ki s svojimi idejami prispevajo na področju zmanjševanja viškov hrane je bil ustvarjen nov inovativen produkt iz stročnic: Mibito, Chika ter Samove palačinke.

Zaradi Covid razmer so bile onemogočene vse aktivnosti povezovanja s starejšimi osebami. Vodilni partner je zaradi omenjenih razmer zaprosil za spremembo vrste stroška, katera je bila s strani MKGP z odločbo št 33125-2/2018/31 odobrena. Vodilni partner na podlagi omenjene odločbe dosega zadani cilj iz razpisne dokumentacije.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
6. Nova zaposlitev za namen izvedbe projekta	Vodilni partner bo za namen projekta zaposlil osebo za polni delovni čas
	Opis doseženih ciljev
	Za vodenje in koordinacijo projekta smo zaposlili osebo za polni in določen čas: <ul style="list-style-type: none"> • Lenka Puh, polni delovni čas, od 1.11.2019 do 31.12.2021 • Roblek Monika določen čas od 1.9.2020 do 31.12.2021 • Štefe Mirko Stanislav, določen čas od 1.10.2020 do 31.12.2021.

Ugotovitve evalvacije na izbrano merilo:

Vodilni partner je za namen izvedbe projekta zaposlil osebo za polni delovni čas, s čimer izpolnjuje zadani cilj iz prijavne dokumentacije.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
7. Prenos znanja in informacij o projektu	Eden član kmetije bo v zadnjih 12 mesecih pred zaključkom projekta izvedel prenos znanja in informacij o vlogi kmetije v projektu za kmetije, ki niso člani partnerstva v trajanju več kot 15 ur
	Opis doseženih ciljev
	Projekt je vodilni partner predstavljajal na: <ul style="list-style-type: none"> • Sejmih AGRA, Narava – zdravje, Vega fest, • Akademiji družbenih inovacij (Vitanje) • Zajtrku – Vitanje (9.9.2021- Noordung center) • Ekonomska fakulteta Ljubljana – Dobra pogostitev • Grm Novo mesto – Center biotehnike in turizma

Ugotovitve evalvacije na izbrano merilo:

Vodilni partner je aktivnosti razširjanja rezultatov izvajal v zadnjih 12 mesecih pred zaključkom projekta. Vodilni partner je izvedel prenos znanja in informacij o projektu na sejmu Agra 2021 ter Narava – zdravje 2021, na prireditvi Vega fest in Akademija družbenih inovacij.

V okviru Dobre pogostitve so bile aktivnosti in rezultati predstavljeni na ekonomski fakulteti Ljubljana ter ob 130 letnici Grma Novo mesto – Centra biotehnike in turizma. Celoten obseg ur, namenjenih razširjanju rezultata, je vodilni partner ocenil na 50 ur, s čimer dosega zadani cilj iz prijavnice dokumentaciji.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti	
8. Način in obseg razširjanja rezultatov	Vodilni partner bo predstavil rezultate projekta z uporabo pet ali več različnih vrst komunikacijskih sredstev: <ul style="list-style-type: none"> • družbena omrežja (Facebook) • internet (spletna stran Etri skupnosti) • elektronska pošta • navadna pošta • tiskani mediji • televizija 	
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th data-bbox="649 1144 1362 1205">Opis doseženih ciljev</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="649 1205 1362 1480"> Aktivnosti in rezultati projekta so predstavljeni na: <ul style="list-style-type: none"> • družabnih omrežjih – FB • spletu – Etri skupnost, Dobro z dobrim • medijih – TV Ljubljana • E -pošta • tisk / tiskovina </td> </tr> </tbody> </table>	Opis doseženih ciljev
Opis doseženih ciljev		
Aktivnosti in rezultati projekta so predstavljeni na: <ul style="list-style-type: none"> • družabnih omrežjih – FB • spletu – Etri skupnost, Dobro z dobrim • medijih – TV Ljubljana • E -pošta • tisk / tiskovina 		

Ugotovitve evalvacije:

Vodilni partner je razširjal aktivnosti in rezultate preko družabnih omrežij Facebook (5 objav), na spletni strani Etri skupnosti ter na spletni strani Dobro z dobrim (10 objav), preko prispevkov na Tv Ljubljana (5 objav), obveščanje po e-pošti (podporniki kampanije Hrane ne mečemo stran, kontakti – podpisni listi) ter preko tiskovin.

Vodilni partner dosega zadani cilj iz razpisne dokumentacije

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
9. Evalvacija projekta s strani zunanjega izvajalca	Zunanji izvajalec bo v zadnjih 12 mesecih pred zaključkom projekta izvedel evalvacijo projekta, ki bo vsebovala najmanj: <ul style="list-style-type: none"> • preveritev doseganja ciljev projekta, • oceno primernosti, uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta, • predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo.
	Opis doseženih ciljev
	Izvajalec evalvacije Allium z.o.o.; so.p.

Ugotovitve evalvacije na izbrano merilo:

Vodilni partner je izbral socialno podjetje Allium, ki bo izvedel evalvacijo projekta, in sicer preveritev doseganja ciljev projekta, oceno primernosti, uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta ter predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo.

Allium z.o.o.; so.p. izpolnjuje pogoje, in sicer najmanj tri reference pri izvajanju evalvacij s področja socialnega varstva.

Vodilni partner dosega zadani cilj iz razpisne dokumentacije

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
10. Spodbujanje diverzifikacije dejavnosti na kmetiji	Več kot 5.000,00 EUR
	Opis doseženih ciljev

3 3 Doseženi merljivi rezultati projekta

Navedeni so doseženi merljivi rezultati projekta s kvantitativno opredeljenimi kazalniki v primerjavi z načrtovanimi merili in aktivnostmi.

3.3.1 Izvedba usposabljanj za nosilce in člane kmetije – teoretični /praktični del

- 5 oseb po 16 ur (Amarant, Pasterizacija, Tržne poti na kmetiji) – **1. leto projekta**
  - semenska pridelava
  - pasterizacija sokov
  - trženje, blagovna znamka
- 5 oseb po 10 ur - **2. leto projekta**
  - pridelava (ekoloških) sadik
  - fižol v sladica – peka

3.3.2 Izvedba usposabljanj za osebe iz ranljivih skupin – teoretični del

- 40 oseb po 4 ure Novus.

ODLOČBA o spremembi vrste stroška

3.3.3 Izvedba praktičnega usposabljanja na kmetiji

- 40 oseb po 20 ur Novus

ODLOČBA o spremembi vrste stroška

3.3.4 En končni produkt za namen turistične promocije Savinjske doline

- Prehranski produkt iz stročnic Mibito - okus Savinjske doline - 1. leto projekta
- Sivček v platneni vrečki – 2. leto projekta
- SDG našitki – 2. leto projekta
- Dober zeliščni čaj – 2. leto projekta

3.3.5 Predstavitev rezultatov projekta na vsaj enem dogodku

- Sejem Agra
- Vega fest
- Sejem Narava - Zdravje
- »Zajtrk - Vitanje« – Teden mobilnosti (Noordung center)
- Akademija družbenih inovacij

3.3.6 Predstavitev projekta na sejmu AGRA

- AGRA⁴ 2020
- AGRA 2021
- AGRA 2022

3.3.7 Predstavitev projekta v okviru drugih izobraževanj

- Akademija družbenih inovacij
- Teden mobilnosti – Noordung center
- Grm Novo mesto – Center biotehnike in turizma

3.3.8 Organizacija vsaj enega dogodka na temo zavržene hrane

- Hrane ne mečemo stran

3.3.9 Občasna prisotnost na kmečki tržnici, prodaja na stojnici

- Učilna okusov – Tržnica Ljubljana
- Tržnica Moste - stojnica

3.4 Opis izvedenih aktivnosti za doseg ciljev

Za vodilnega partnerja in vsakega člana partnerstva, ki je upravičenec do podpore smo opredelili njegovo izvajanje posameznih aktivnosti in njegov doprinos k doseganju zastavljenih ciljev.

---

⁴ AGRA - Mednarodnem kmetijsko živilskem sejmu v Gornji Radgoni

Član partnerstva	Izvedena aktivnost	Cilj, h kateremu je prispevala izvedena aktivnost
Zavod Vinetum	<p>Vodenje in koordinacija</p> <ul style="list-style-type: none"> • priprava načrta projekta • skupinska delovna srečanja p. partnerjev • usklajevanje projektnih aktivnosti • vodenje evidenc • predstavitev projekta • vključevanje deležnikov • vzpostavljanje osebnih stikov <p>Priprava, organizacija oz. izvedba usposabljanja članov partnerstva s področja vsebine projekta</p> <ul style="list-style-type: none"> • priprava, organizacija in izvedba usposabljanja za zaposlene v socialnem podjetju, nosilce projekta in člane kmetije na temo dopolnilnih dejavnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • sprotne seznanitve s fazami projekta • usklajevanje med člani projektnega partnerstva • seznanitev potencialnih partnerjev z idejo in ter cilji projekta • širitev mreže udeležencev v projektu <ul style="list-style-type: none"> • preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji. • izobraziti kmete in zaposlene v socialnem podjetju, da bodo sposobni samostojno izvesti potrebne aktivnosti za izvajanje dopolnilne dejavnosti

Član partnerstva	Izvedena aktivnost	Cilj, h kateremu je prispevala izvedena aktivnost
Zavod Vinetum	<p>Priprava, organizacija oz. izvedba usposabljanja članov partnerstva s področja vsebine projekta</p> <ul style="list-style-type: none"> • priprava, organizacija in izvedba usposabljanja glede ekološkega kmetovanja, trženja na kmetiji in pomena kratkih verig ter zmanjševanja zavržene hrane in družbeni odgovornosti <p>Aktivnosti, ki so neposredno povezane z izvedbo projekta</p> <ul style="list-style-type: none"> • izvajanje usposabljanj oseb iz ranljivih skupin na kmetiji in drugih lokacijah 	<ul style="list-style-type: none"> • razvoj in boljša ekonomičnosti kmetij, da bodo videle smisel in prihodnost njihove soudeležbe v projektu s povečano samooskrbo z lokalno hrano • prikaz nove konkretne rešitve za kmetije in tudi ranljive skupine ljudi iz socialnega podjetja • izobraževanje na področju ekološkega kmetovanja • pomen in možnost prenosa rezultatov in novih znanj v prakso • pomen zdrave prehrane in ekološke pridelave • povezovanje med različnimi akterji • konkretni in v praksi uporabni rezultati <ul style="list-style-type: none"> • preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji <ul style="list-style-type: none"> • razvoj in boljša ekonomičnosti kmetij, da bodo videle smisel in prihodnost njihove soudeležbe v projektu s povečano samooskrbo z lokalno hrano

Član partnerstva	Izvedena aktivnost	Cilj, h kateremu je prispevala izvedena aktivnost
Zavod Vinetum	<p>Priprava izobraževalnih prispevkov</p> <ul style="list-style-type: none"> • izbor in priprava embalaže za končni produkt • organizacija izdelave embalaže za turistični produkt savinjske doline • priprava končnega izdelka za prodajo • priprava načrta trženja s poudarkom na lokalni samooskrbi in krajšanju poti od kmetije do potrošnika • vzpostavitev povezave z lokalno skupnostjo • vzpostavitev povezave z javnimi zavodi na lokalni ravni • vzpostavitev povezave z zadrugami na tem področju • sodelovanje pri organizaciji kmečke tržnice in tic-a • organizacija zbiranja viškov zavržene hrane 	<ul style="list-style-type: none"> • ustvariti produkt, ki bo doprinesel k izboljšanju finančnega položaja na kmetiji • ustvariti vsaj eno delovno mesto (šivalnica) • spodbujanje sposobnosti za inovacije v procesu proizvodnje in plasiranju hrane na trg • razvoj in boljša ekonomičnosti kmetij, da bodo videle smisel in prihodnost njihove soudeležbe v projektu s povečano samooskrbo z lokalno hrano • boljše pozicioniranje na trgu • podjetniški potencial v samozaposlovanju • krepitev povezav med različnimi družbenimi skupinami • medgeneracijsko sodelovanje, vzpostavljanje verig s povezovanjem kmetij in javnih ustanov • krepitev povezav med različnimi akterji • vzpostavljanje verig s povezovanjem kmetij in javnih ustanov • opozarjanje na družbeno odgovornost

Član partnerstva	Izvedena aktivnost	Cilj, h kateremu je prispevala izvedena aktivnost
Zavod Vinetum	<p>Priprava izobraževalnih prispevkov</p> <ul style="list-style-type: none"> organizacija uporabe viškov hrane z namenom osveščanja širše javnost 	<ul style="list-style-type: none"> spodbujanje zmanjševanja količin zavržene hrane in večanje družbene odgovornosti na omenjenem področju ozaveščanje glede zmanjševanja količin zavržene hrane.

Član partnerstva	Izvedena aktivnost	Cilj, h kateremu je prispevala izvedena aktivnost
Novous	<p>Aktivnosti, ki so neposredno povezane z izvedbo projekta</p> <ul style="list-style-type: none"> izvedba usposabljanj oseb iz ranljivih skupin na kmetiji <p>Sprememba aktivnosti – vrsta stroška Odločba št. 33125-2/2018/31</p> <ul style="list-style-type: none"> izvedba usposabljanj oseb iz ranljivih skupin na kmetiji drugih lokacij <p>Sprememba aktivnosti – vrsta stroška Odločba št. 33125-2/2018/31</p>	<ul style="list-style-type: none"> preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji

3.5 Ocena primernosti uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta

Rezultate aktivnosti, katere so potekale tekom trajanja projekta na področju povezovanja z lokalno skupnostjo, iskanju novih tržnih poti, ter možne dopolnilne dejavnosti na kmetiji, so strnjene v ponudbi Dobra pogostitev. Prizadevanje je usmerjeno, da je v ponudbo vključenih čim več domačih, lokalnih in trajnostnih izdelkov ter surovin.

Z modelom Pogostitve se želi seznaniti predvsem društva kmečkih žena v lokalnem okolju. Model predstavlja povezovanje med kmetijami katere lahko s pogostitvijo oz kateringom predstavijo svojo dejavnost in izdelke širši javnosti. S svojo ponudbo lahko redno in konkurenčno nastopajo na trgu. Model omogoča prehod produkcije kmetije na širši trg, kar vodi v dodatno zaposlitev ali občasno pomoč v sodelovanju s socialnimi zavodi kateri so vključeni v uradne socialne programe kot z ranljivimi skupinami na trgu dela. Redna svetovalna pisarna je rezultat aktivnosti na področju vključevanja ranljivih skupin na trg dela.

Tekom projekta je bila zaznana potrebo po tovrstnem individualnem svetovanju v smislu podpornega okolja kmetijam katere gredo ali si želijo iti v smeri zaposlovanja ranljivih skupin v okviru njihove dejavnosti. Znanje prilagoditve delovnih mest ranljivim skupinam glede na njihovo vrsto in stopnjo invalidnosti omogoča uspešnejše in bolj dolgotrajno vključevanje ranljivih skupin na trg dela.

Kot rezultat povezovalnih aktivnosti, katere so potekale skozi projekt je nastal poslovno sodelovalni model, kateri med seboj povezuje socialno podjetje (kmetija), podjetje ter javni zavod. V sodelovanju s KIS – Jablje bo socialno podjetje, ki je hkrati ekološka kmetija pridelovalo oz se ukvarjalo z vzgojo ekoloških sadik za Semenarsko hišo Amarant.

Po zaključku projekta se aktivnosti nadaljujejo v smeri rezultata – sodelovalnega modela na področju semenske proizvodnje oz. pridelave fižola slovenskih sort ter sort ostalih stročnic v smeri povečane uporabe stročnic v kulinariki.

V nadaljevanju se bodo rezultati projekta merili v podpori semenske pridelave stročnic in njihovega vključevanja v gastronomijo. Aktivnosti se nadaljujejo v sodelovanju z Univerzo Maribor (uporab rastlinjaka), lokalni socialnimi zavodi in soc. podjetji (socialni programi, zaposlitev) ter podjetjem (zagotovljen odkup)

Uporabnost in trajnost rezultatov po zaključku projekta se izkazujeta skozi vzpostavitev redne svetovalne službe kot podpornega okolja kmetijam katere gredo ali si želijo iti v smeri zaposlovanja ranljivih skupin v okviru njihove dejavnosti.

Z nadaljevanjem dodajanja vsebin na področju tehnologij dopolnilnih dejavnosti z vključevanjem ranljivih skupin (v nadaljevanju aktivnosti po zaključku projekta se pripravlja izobraževalni video prispevek na področju ponudbe /cateringov kar predstavlja podporno okolje za socialno podjetništvo ter z nadaljevanjem aktivnosti v okviru poslovno sodelovalnega modela na področju vzgoje ekoloških sadik in semenskega fižola.

3.6 Predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo

Pri izvajanju aktivnosti je bilo ugotovljeno, da je znanje vključevanja ranljivih skupin na trg dela potrebno standardizirati. Zaznana je bila potreba po tovrstnem znanju. Pri vključevanju ranljivih skupin na trg dela je potrebno znanje katera ranljiva skupina je primerna za posamezno tehnologijo dela. Potrebno se je zavzemati za delovna mesta pri katerih vrsta invalidnosti ne ovira uspešnosti pri delu. Le tako lahko govorimo o delu po meri človeka.

4 ZAKLJUČEK – SKLEPNE UGOTOVITVE

Kljub težkim časom zaradi omejitev in ukrepov COVID-19 so bili v okviru projekta doseženi naslednji cilji: preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji, izobraziti kmete in zaposlene v socialnem podjetju, da bodo sposobni samostojno izvesti potrebne aktivnosti za izvajanje dopolnilne dejavnosti, izobraževati na področju ekološkega kmetovanja, spodbujanje zmanjševanja količin zavržene hrane in večanje družbene odgovornosti na omenjenem področju, ustvariti vsaj eno delovno mesto, medgeneracijsko sodelovanje in povezovanje, ustvariti produkt, ki bo doprinesel k izboljšanju finančnega položaja na kmetiji, seznaniti druge kmetije, socialna podjetja in širšo skupnost o rezultatih projekta, ugotoviti ali so potrebne spremembe na področju zakonodaje, ki bi omogočile oz. olajšale razvoj novih oblik dopolnilne dejavnosti na kmetiji.

S promoviranje rezultatov projekta v obliki sodelovalnih modelov, dostopnosti izobraževalnih video posnetkov ter aktivnosti brezplačne svetovalne službe Zavod Vinetum nadaljuje svojo načrtano pot tudi po zaključku projekta. Z nadaljevanjem dodajanja vsebin na področju tehnologij dopolnilnih dejavnosti z vključevanjem ranljivih skupin, predstavlja podporno okolje za kmetije in podjetja na področju vključevanja ranljivih skupin na trg dela.

Z nadaljevanjem aktivnosti po preteku projekta, skozi poslovno sodelovalnih modelov, ki med seboj povezujejo kmetije, podjetja, socialne zavode ter navsezadnje tudi javne zavode omogoča širitev nabora možnih dopolnilnih dejavnosti na kmetiji in s tem hkrati izobražuje o okolju in prehrani .

Evalvacija izkazuje, da projekt izpolnjuje svoj namen in cilje ter dosega predvidene projektne rezultate Skladno z vsem predhodno navedenim za projekt podajamo pozitivno oceno.

PRILOGA 2

SOGLASJE ZA UPORABO VSEBINE PROJEKTA IN EVALVACIJSKEGA POROČILA

Podpisana **Lenka Puh**,
zakoniti zastopnik **Zavoda Vinetum Slovenske gorice, zavod za razvoj trajnostnega turizma, Lenart so. p.** s sedežem Nikova ulica 9, 2230 Lenart kot izvajalec projekta »*Družbeno odgovorno podeželje v Savinjski dolini – FIŽOLČKOVA POT*« (v nadaljevanju projekt)

in

podpisana **Marija Lovrenčič**,
zakoniti zastopnik zaposlitvenega centra **Allium, zaposlitveni center, z.o.o., so. p.**, s sedežem Železna cesta 14, 1000 Ljubljana kot izvajalec evalvacije projekta soglašam in dovoljujem Mariji Domjan uporabo vsebine projekta in evalvacijskega poročila projekta izključno za namen diplomskega dela ***Izraba neizkoriščenega fižola v sodelovanju s socialnimi podjetji*** visokošolskega strokovnega študija na Visoki šoli za trajnostni razvoj. Soglasje in dovoljenje zajema uporabo celotne vsebine iz navedenih dokumentov.

*Zavoda Vinetum Slovenske
gorice, zavod za razvoj
trajnostnega turizma,
Lenart so. p.*

---

*Allium, zaposlitveni center,
z.o.o., so. p.*